

Møte for lukkede dører, Stortinget 9. juni 1923

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 9. juni 1923 kl. 10.00.

Præsident: Tveiten.

Dagsorden:

1. Meddelelse fra utenriksministeren.
2. Referat.

Præsidenten: Stortinget er sett for stengde dører. Riksstyret vil leggje fram ei løyndarsak for Stortinget, og presidenten vil gjera framlegg um, at møte vert halde for stengde dører. Daa ingen hev sagt noko imot gjeng presidenten ut ifraa, at framlegget er vedteke.

Vidare gjer presidenten framlegg um, at medlemene av riksstyret og dei funksjonarane, som er nemnde i § 54 og dessutan ekspedisjonschef Hektoen fær tilgjenge til møtet.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Utenriksminister Michelet: Finansministeren har her begjært et møte for lukkede døre, og regjeringen mente, at den burde benytte anledningen til at omtale, hvorledes integritetstraktatens avvikling i øieblikket staar. Forsamlingen vil huske, at Stortinget ifjor fattet enstemmig beslutning om, at regjeringen skulde tilkjendegi de fire signatarmagter, England, Frankrig, Rusland og Tyskland, at regjeringen ansaa integritetstraktaten for bortfalt. Dette gav anledning til en - jeg tør vel si - meget vidløftig noteveksling. Jeg har noterne her. Jeg haaber imidlertid, at forsamlingen ikke vil insistere paa, at jeg læser dem op allesammen. Jeg skal faa lov til kort at referere gangen i det hele.

Saken begynder med at regjeringen tilstiller de fire signatarmagter enslydende noter, hvori vi meddeler Stortingets beslutning. Noterne gjentar, kan man vel si, i det væsentlige de betragtninger som er redegjort for i regjeringens proposition, og som skulde trække i den retning, at integritetstraktaten var bortfaldt. England, Frankrike og Tyskland svarte tilbake imøtekommende, for Frankrikes vedkommende dog med adskillig polemik mot det ræsonnement som fra norsk side var fremført. Det utbad sig at bli gjort bekjendt med, hvorledes de andre signatarmagter stillet sig til saken. For Ruslands vedkommende avfødte det en note, som jeg kanskje bør referere i sin helhet. Den er datert 25de oktober ifjor og lyder slik:

"Den russiske regjering har ikke undlatt omhyggelig at granske indholdet av hr. Bolstads note" - det var hr. Bolstad som overrakte den norske regjeringens note - "angaaende den nuværende gyldighet av traktaten av 1907 angaaende Norges integritet. Jeg tror som følge herav at burde underrette Dem om, at da den russiske regjering

ikke har undertegnet Versaillestraktaten og heller ikke har tiltraadt den, saa er den av den opfatning, hvad sakens formelle side angaar, at dens stilling til spørsmålet om Norges territoriale integritet ikke har kunnet undergaa nogen forandring, saalænge det ikke skulde være erkjendt nødvendig ved en fælles overenskomst mellem de 2 regjeringer at ophæve eller forandre traktaten av 1907" - det vil si integritetstraktaten -. "Forøvrig kan nævnte traktat ifølge dens artikkel 3 - i mangel av en slik avtale - ikke træde ut av kraft før den 6. februar 1928.

Den russiske regjering - som ikke benekter at de sidste tre aars begivenheter, særlig zarstyrets fald og arbeidernes og bøndernes overtagelse av magten i Rusland, har medført forandringer av meget stor betydning i den verdenspolitiske status quo, ser sig saaledes nødsaget til at fastslaa at efter et formelt synspunkt vil det ikke være mulig for den nu at anerkjende at de prinsipper er bortfaldt som traktaten av 1907 inneholder angaaende forholdet mellem Rusland og Norge.

Den russiske regjering anser det saameget mer nødvendig at fastslaa dette, som den betrakter det som overensstemmende med sin synsmaate at fastholde som grundlag for forholdet mellem de to land de prinsipper som indeholdes i traktaten av 1907, idet disse prinsipper sikrer Norges integritet.

Ut fra denne opfatning kan jeg imidlertid ikke tape av syne at forskjellige omstændigheter nu har medført at spørsmålet om garanti nu maa ses fra flere forskjellige sider. Det mest betydningsfulde av disse omstændigheter er:

Det uigjenkaldelige brudd som det nye Rusland efter oktoberrevolutionen har gjort med det tidligere russiske keiserrikes imperialistiske maal og metoder, Norges vanskeligheter med aa bringe prinsippene i artikkel 20 i pakten for Folkenes Forbund i overensstemmelse med bestemmelserne i Traktaten av 1907, ordlyden av visse internasjonale traktater undertegnet av Norge med størstedelen av de allierte og associerte makter som følge av Versaillestraktaten, forandringen av de stater som grenser til Norge, samt til slutt mangelen av normale diplomatiske forbindelser mellem Russland og Norge, hvilket min regjering er den første til aa beklage.

Under disse forhold og idet jeg paa nytt gir uttrykk for ønsket om aa kunne bekrefte paa den mest formelle maate de ideer som er proklamert i traktaten av 1907 tror jeg i min regjerings navn aa burde foreslaa den kgl. norske regjering i fellesskap aa undersøke paa hvilken maate en slik bekreftelse best kunde gjøres mellem vore to land."

Formanden i den norske delegation i Moskwa fandt noten noget uklar, søkte derfor og fik en forklaring som gik ut paa det som vel egentlig ligger i noten ogsaa, at man ønsker nærmest en stadfæstelse under andre former paa integritetstraktaten. De forestillinger som blev mundtlig gjort, ledet ikke til noget andet resultat. Det russiske standpunkt blev meddelt de andre signatærmagter. Samtidig underrettet man Rusland om hvorledes de øvrige magter da stillet sig og fik saadan note tilbake fra Tchitcherin. Den er datert 23. november:

"Idet jeg erkjender mottagelsen av Deres note av 31. oktober sistleden har jeg den ære paany aa bekrefte for Dem alt hvad jeg fremholdt i min note av 25. oktober, idet den opsigelse av traktaten av 1907 som har fundet sted fra den franske, den britiske og den tyske regjerings side ikke paa nogen maate forandrer den russiske regjerings holdning til denne traktat som garanterer Norges integritet.

Jeg kan saaledes kun gjenta for Dem forsikringen om at min regjering, som ønsker paa den mest formelle maate aa bekrefte de principper som traktaten av 1907 har git uttryk for, gjerne vil medvirke til en felles undersøkelse sammen med den Kgl. norske regjering av de endringer som bør foretas i traktaten for aa gi et uttrykk herfor som fuldt stemmer overens med de to regjeringers synsmaater."

Som sagt, det standpunkt den russiske regjering indtok, blev meddelt de øvrige signatærmagter, og det ledet til at vi fra Frankrige og England fik noter som gik ut paa i korthet dette, at disse regjeringer finder at den heldigste fremgangsmaate vilde være at Norge, Frankrige, Tyskland og Storbritannien gjensidig notificerer hinanden sine opsigelser av traktaten og paa samme tid utveksler noter, indeholdende erklæringer om at de i paavente av at deres opsigelser skal faa virkning fra 1928 og har til hensigt ikke at paaberope sig bestemmelserne i nævnte traktat. Det standpunkt som regjeringen er kommet til i denne sak, er dette, at vi slaar ind paa den vei som her er angit fra Frankrige og England, og at vi under fastholden av vort tidligere standpunkt, at integritetstraktaten er bortfaldt, dog skrider til en formel opsigelse av traktaten for at forebygge al uklarhet og al usikkerhet i fremtiden. Dette er jo noget av en modifikation av det standpunkt man tidligere har indtat, og det er derfor regjeringen har ment at burde gjøre Stortinget bekjendt med saken.

Joh. Ludw. Mowinckel: Det maa naturligvis beklages at det ikke er lykkedes at faa denne traktat ut av verden paa den maate som Norge selv hadde ønsket og tænkt ifjor. Alle skjønner jo nu, eller de fleste ialfald indrømmer nu, at denne

traktat fra sin begyndelse av var et overmaate stort politisk feilgrep fra norsk side, som saa langt fra har styrket os, at den snarere har svækket os og paa en maate sat os under formynderskap i en utstrækning som vi alle har maattet beklage. Den betryggelse den skulde gi os, kunde vi kanskje snarere, da verdenskrigen brøt ut, ha risikert var blit til en fare. Imidlertid er vi nu naadd saa langt at traktaten realiter ikke længere kan sies at ha nogen betydning eller nogen værdi. Det gjælder nærmest en formalprocedure om maaten for dens ophævelse.

Til trods for at vi likeoverfor Rusland meget sterkt har fremholdt den opfatning, som vi gjør gjældende, at traktaten ved oprettelsen av Nationernes Forbund og Versaillesfreden maa karakteriseres internationalt som bortfaldd, saa kan det ikke negtes, at strengt juridisk er der adskillig i den procedure Rusland fører. Rusland er jo ikke delagtig i Versaillestraktaten, og Rusland har paa sin side en viss interesse kontra Versaillestraktaten, idet Versaillestraktaten jo aapner muligheten for troppers gjennommarsch i Norge, hvad integritetstraktaten gjør umulig. Paa den anden side begaar Rusland efter min mening en feil, naar det tror at traktaten kan eksistere naar alle de øvrige magter erkjender den bortfaldd. Traktaten er jo en fællestraktat, som omfatter samtlige lande, og at den skulde kunne eksistere, naar de øvrige lande faldt væk, likeoverfor bare én, det er ialfald meget tvilsomt. Imidlertid vil jeg med disse reservationer og paa grundlag av de uttalelser jeg her er fremkommet med, erklære mig enig med utenriksministeren og regjeringen i, at den eneste sikre og betryggende fremgangsmaate nu blir at følge opsigelsens vei, idet vi dog samtidig hævder berettigelsen av det standpunkt vi hittil har indtat.

Holmboe: Spørsmålet om integritetstraktatens bortfald blev behandlet i konstitutionskomiteen ifjor, og jeg var ordfører i den sak, saa jeg forsøkte at sette mig ind i den saa godt som det var mig mulig. Jeg er av den opfatning, og er forsaavidt enig i det som er uttalt av hr. Mowinckel, at Rusland hvad den formelle side av saken angaar, har adskillig grund at staa paa. Det er efter min mening saa, at integritetstraktaten maa forutsættes at kunne bestaa, selv om en eller flere av signatærmagter gaar ut av kontraktsforholdet. Der er bestemmelser i traktaten som uttrykkelig forutsætter det tilfælde. Det er jo, som hr. Mowinckel har sagt, fra alle sider vistnok nu enighet om at man bør se at komme ut av dette forhold saa hurtig som mulig; og naar det ikke synes at la sig gjøre paa anden maate end at man nu som en subsidiær utvei opsiges traktaten, saa er jeg for mit vedkommende fuldstændig enig i det. Traktaten satte os i mange maater under formynderskap, og den gav os efter min mening litet eller intet av reelle fordele. Jeg vil altsaa for mit vedkommende uttale min tilslutning til det standpunkt som nu er tat av regjeringen.

Egede-Nissen: Jeg kan i det væsentlige slutte mig til det som hr. Mowinckel har uttalt i saken. Jeg vil dog bare

bekræfte yderligere, at det er jo ganske naturlig at Rusland har følt sig pikert over den maate hvorpaa der i denne sak er gaat frem, idet man jo først og fremst har henvendt sig til de 3 magter og har ignorert Rusland. Det er der imidlertid nu ikke noget at gjøre ved. Men med hensyn til hvad Tschitsjerin skriver i sin note om at det er nødvendig for Rusland, eller om ikke nødvendig saa naturlig, at Rusland holder paa denne traktat av hensyn til pakten med Folkenes Forbund, er vel det noget som vi allesammen kan forstaa, at Rusland kan ha al grund til at frygte for at en saadan paragraf blir misbrukt mot Rusland. At det da vil forsøke at beholde de garantier, som det har, det er ganske naturlig. Selv om man ikke i dette tilfælde kan tænke sig troppemarsch gjennom vort land, saa vet vi jo at vort land eller vor territorialgrænse kan danne flatebasis for England, hvad den jo ogsaa har været nu da England laa paa sprang til at gjøre brudd med Rusland. Da saa jo selvsagt Rusland med stor skepsis paa dette at Vardø var basis for de engelske krigsskibe. Derfor mener jeg at man maa være fuldt opmerksom paa disse forhold under denne saks behandling.

Joh. Ludw. Mowinckel: Det er jo virkelig heldig at dette foregaar for lukkede døre, naar slike uttalelser som de hr. Egede-Nissen kom med, kan bli sagt her i Stortinget. Det er ikke riktig at vi henvendte os til de øvrige magter og ignorerte Rusland. Hr. Egede-Nissen vil visst erindre, at da denne sak blev fremlagt i utenrikskomiteen ifjor, blev man enige om den fremgangsmaate - jeg vil be utenriksministeren bekræfte dette hvis det er rigtig, eller rette det hvis det er feil, for jeg har jo ikke dokumenterne forhaanden - at meddelelsen skulde ske samtidig til samtlige signatærmagter, ogsaa Rusland. Det blev vistnok gjort i en noget anden form likeoverfor Rusland, men det skyldtes bl.a. den omstændighet at Rusland jo offisielt hadde erklæret, at samtlige traktater indgaat under tsardømmet betragtet det som uforbindende for sig. Derfor var vi nødt til, eller fandt det rigtig, at la meddelelsen til Rusland foregaa i en noget anden form; men vi var fuldt opmerksom paa, netop for at Rusland ikke paa nogensomhelst maate kunde hævde at det var tilsidesat eller at der ikke var tat hensyn til det, at det som signatærmagt maatte faa meddelelse paa samme tid som de øvrige magter. Og meddelelsen gik ut paa, at vi, paa grund av Versaillestraktaten, betragtet denne traktat som bortfalt ganske automatisk. Det har vi altsaa ikke faat tilslutning til hos Rusland, og vi har kun faat en betinget tilslutning fra Frankrike til denne vor opfatning.

Der var et andet uttrykk av hr. Egede-Nissen, og det var særlig det jeg sigtet til - skjønt det var jo heller ikke rigtig bra, at det blev sagt, at vi hadde ignorert en saa mægtig nabo, som vi i virkeligheten lever paa en venskabelig fot med, som Rusland - der var en anden ting ogsaa, og det var dette, at vi tillot en av vore havne brukt som flatebasis med muligheten av en krig mellem Rusland og England for øie. Det maa tilbakevises. Her bærer hr. Egede-Nissen frem en opfatning, som ikke er norsk. Det skal man være litt forsiktig

med. Det forhold, som de engelske krigsskibe staar i til Norge, er den ganske simple gjestevenlighet, som vises ethvert fremmed krigsskib, som søker havn for forsyning i Norge. England har store interesser i Nord-Norge paa grund av det trawlfiske, som foregaar der, og det har opsyn med sine skibe for at paase, at de ikke fisker indenfor territorialgrænsen, og for at være dem til hjælp og bistand ganske paa samme maate, som vi fører opsyn og er til hjælp og bistand for den store fiskerflaate, som for vort vedkommende fisker i østisen. Vi har i vort eget land let anledning til at skaffe forsyninger for det krigsskib vi bruker i østisen. England har ikke saadan anledning, og overensstemmende med internationale regler for gjestevenlighet faar det engelske krigsskib lov til at kulle og forsyne sig i norsk havn. I det øieblik der opstaar konflikt mellem England og Rusland, vil norske havne være lukket for engelske krigsskibe.

Hambro: Jeg er enig med hr. Mowinckel i, at integritetstraktaten ikke har budt vort land reelle fordele. Jeg har altid anset den for et nationalt mindreværdig aktstykke, som man gik til i en tid, da vi manglet enhver træning i utenrikspolitisk henseende. Jeg er derfor ogsaa i og for sig vel tilfreds med, at traktaten er bortfaldt; men jeg skulde ha ønsket, at det norske utenriksvæsen i denne sak som i andre saker hadde optraadt paa en formelt uklanderlig maate, og det mener jeg ikke ganske har været tilfældet. Vi har i en række saker i de sidste aar behandlet kontrakter eller tidligere forpligtelser paa en saadan maate, at det har været møtt med paatale fra forskjellige kanter. Jeg anser det for litet tilfredsstillende, og jeg skulde ønske, at der vilde bli vist større forsigtighet netop paa det omraade. Jeg vil særlig ha understreket betydningen av, at man i disse tider er overordentlig forsiktig med at røre ved internationale avtaler og dokumenter, hvori ogsaa Rusland er interessert. Jeg har tidligere under behandlingen av Spitsbergensaken uttalt min beklagelse over, at man gik til en løsning av den sak uten hensyn til tidligere forpligtelser som vi hadde, og efter mit skjøn uten tilstrækkelig hensyn til de magter, hvis interesser paa Spitsbergen vi tidligere hadde indrømmet. Blandt dem var ogsaa Rusland. Forholdene gjør det overordentlig vanskelig at operere i de internationale farvande nu, og særlig for os, som staar i et naboforhold til Rusland, som har faktisk betydning, er det av adskillig reel interesse, at vi undgaar en optræden, som samler mere friktionsstof, end der naturlig kan være der. Jeg nævner ikke dette for at uttrykke min enighet med hr. Egede-Nissen i, at man har behandlet Rusland paa nogen anden maate end de andre magter her. Man har behandlet dem paa akkurat like fot. Men det forekommer mig, at vi i vor utenrikspolitikk i de senere aar av og til har set bort fra, at ikke alle magter har undertegnet Versaillesoverenskomsten, og at denne overenskomst i det hele tat er av den art, at vi bør holde os længst mulig borte fra den.

Jeg er selvsagt enig med utenriksministeren og regjeringen i, at de maa følge den linje, som de nu følger, og der ligger ingen kritik i saa henseende i det, jeg har sagt.

Men jeg vil bede om, at man for fremtiden, hvis vi paany skal røre ved internationale overenskomster og traktater, gaar frem paa en saadan maate, at fremgangsmaaten ikke kan paatales med det moment av berettigelse som skedd i den russiske note nu og som f.eks. skedd i den hollandske note for et par aar siden angaaende Spitsbergenforholdene.

Egede-Nissen: Mine uttryk vedkommende maaten at behandle de forskjellige stormagter paa fik kanskje en noget for skarp form. Hvad jeg mente at paatale det var altsaa, at henvendelsen var skedd paa forskjellig maate, og det kan man jo forstaa, at det ene land følte sig pikeret over dette. Naar den anden del av det uttalte blev karakterisert som mindre norsk tale, saa tror jeg det er en fuldstændig misforstaaelse av den ærede repræsentant hr. Mowinckel. Naar man skrider til at la, som hr. Mowinckel uttrykte det, gjestevenlighetens love herske for vore nordlige farvande, saa maa man ogsaa erindre, hvordan saadan gjestevenlighet kan bli oppfattet av andre parter, for hvem det staar ganske bestemt, som om denne gjestevenlighetens lov er blit misbrukt. For det var ikke noget almindelig opsyn, som ved den anledning blev ydet fra Englands side. Det var ikke noget, som kunde sammenlignes med vor "Heimdal". Men det var ret og slet et krigsskib, som blev sendt opover i den hensigt - hvad vi jo alle har set i aviserne - at øve paatryk paa Sovjet-Rusland, saa jeg antar, at enhver, som vil ganske rolig tænke paa de mulige følger av dette, vil være enig med mig i, at vi skal være til det yderste varsom. Det var det jeg ønsket at paapeke her med min bemerkning. Iøvrig glæder det mig, at saavel hr. Mowinckel som hr. Hambro har git uttrykk for de samme tanker, som jeg har gjort mig til talsmand for, at man skal være meget varsom i sit forhold likeoverfor Sovjet-Rusland.

Præsidenten: Hr. Mowinckel hev ordet til ein stutt merknad.

Joh. Ludw. Mowinckel: Naar jeg bad om ordet i disse saker, er det, fordi jeg har hat endel med dem at gjøre. Naar henvendelsen til signatærmagterne skedde paa forskjellig maate, i forskjellig redaktion, saa skyldtes det jo netop det hensyn vi maatte ta til, at Rusland stod i en særstilling likeoverfor Versaillesstraktaten. Det var saa langt fra for at krænke Rusland, at det var netop for at ta spesielt hensyn til de forhold, hvorunder Rusland stod internasjonalt. Jeg tror i det hele tat ikke, at man kan beskyldde mig under min utenriksministertid for ikke at ha tat hensyn til den store mægtige nabomagt. Jeg har gjort det saa langt, som norske hensyn tillot det, og naar hr. Hambro nu kommer med sine almindelige beklagelser likeoverfor utenriksdepartementet og utenriksdepartementets fremgangsmaate, saa er det et utslag av hans sædvanlige kverulantlyster. For dette er noget, som stadig kommer tilbake hos hr. Hambro - hvad der end gjøres, saa staar hr. Hambro op her og kritiserer, og jeg er ganske viss paa, at hr. Hambro ikke - anledning har han hat - har sat

sig ind i dette saa grundig som han burde, før han fremkommer med en saadan anklage.

Fremgangsmaaten ved denne sak bygget omhyggelig paa det, vi var blit enig om i utenrikskomiteen, hvorav hr. Hambro var medlem. Vi fulgte nøiagtig de linjer. Men Norge faar finde sig i, naar det har en selvstændig utenrikspolitikk, at ikke fremmede magter altid deler vor opfatning. Vi kan ikke, fordi vi risikerer, at en fremmed magt, med hvem vi ligger i noteveksling, viser sig ikke at være enig, derfor først undersøke, om den fremmede magt er enig og saa rette vor fremgangsmaate efter det. Vi hævdet vort standpunkt og vor fremgangsmaate var overmaade hensynsfuld. Likeoverfor Holland, som hr. Hambro ogsaa fandt at burde trække ind her, var forholdet det, at vi mente, at vi hadde tatt alle mulige hensyn under forhandlingerne om Spitsbergensaken. At Holland ikke mente det samme, kan være beklagelig nok; men det er ingen grund for, at vi derfor skulde ha brukt en anden fremgangsmaate.

Hvad dette med det engelske orlogsskib i Vardø angaar, saa vet ikke jeg, om der er indtraadt noget nyt, efterat jeg forlot utenriksdepartementet. Jeg har indtryk av, at hr. Egede-Nissen sigtet til situationen, som den har været i de allersidste uker; men det kjender ikke jeg til. Men jeg kjender til forholdet som det var, da England hadde sit almindelige vagtskib deroppe, som meget vel kan sammenlignes med det almindelige vagtskib, som vi hadde i Østisen. Ogsaa dengang kom der forespørsel fra Rusland om, hvorledes vi anskuet det forhold, og paa det spørsmål fik Rusland det svar, som var overensstemmende med det, jeg gav her isted, at vi fandt, at det ophold, den hvile, den forsyningsanledning, som det engelske krigsskib søkte i nord-norsk havn, var overensstemmende med international høflighet og sædvane.

Utenriksminister Michelet: Jeg kan i alle dele bekræfte rigtigheten av den faktiske fremstilling, som hr. Mowinckel her har git. Der er ikke gjort nogen forskjell i denne saks behandling mellem de 4 signatærmagter. Henvendelsen til dem er gjort paa samme dag og saavidt jeg kan se, - jeg vil ikke overta ansvaret for, at det er absolut riktig, hvad jeg siger, men saavidt jeg kan se -, er det ogsaa ved enslydende note, at det er tilkjendegitt de 4 magter, at vi anser integritetstraktaten for bortfaldt. Jeg skal ikke ved denne leilighet komme noget nærmere ind paa det, som hr. Egede-Nissen har dvælt ved, at vi har tillatt vor havn der nord at være basis for engelske krigsskibe vis à vis Sovjet-Rusland. I hvert fald kan det, saavidt jeg forstaa, ikke paa nogen maate ha influert paa avfattelsen av Sovjets svarnote til os; for jeg skulde ta meget feil, hvis det ikke forholdt sig saa, at de forhold, der er kommet op og blit berørt, efterat Sovjet gav sit svar paa integritetskontraktens opsigelse.

Hambro: Jeg kan jo til en viss grad forstaa, at overfor et saa overbærende, taalmodig, til det yderste fredsommelig og hensynsfuldt temperament som hr. Mowinckels kan det stille sig slik, at enhver uenighet med ham blir at opfatte som

kverulans; og jeg har særlig indtryk av, at i dagene omkring 7. juni er hr. Mowinckels nærtagende sind endnu mere pirrelig end ellers. Men jeg vil faa lov til at nedlægge en liten beskeden protest mot, at enhver uenighet i de utenrikspolitiske linjer, som hr. Mowinckel til enhver tid trækker op, er bygget paa nogen art av kverulans. Jeg har ikke forhaanden forhandlingerne i utenrikskomiteen, hvor det spørsmaal blev berørt - jeg husker ikke, hvad der blev sagt eller hvad der blev gjort ved den anledning; men jeg husker i hvert fald, at jeg i utenrikskomiteen, naar der har været anledning til det, har fremholdt de samme betæneligheter, som jeg har nævnt her, ved at røre ved bestaaende traktater paa en slik maate, at det i utide vækker motsigelse hos andre. Og jeg husker ogsaa, at jeg før denne opsigelse av integritetstraktaten blev behandlet i Stortinget, i en artikkel, signert med mine forbokstaver, i pressen fremholdt de betæneligheter, som jeg har nævnt her.

Det har altsaa vist sig, at vi har gaat frem fra norsk side paa en maate, som de andre magter ikke har fundet formelt korrekt. De har paataalt det, og Norge har været nødt til at følge en anden fremgangsmaate. Det er det, jeg mener, vi skulde søke at undgaa. Jeg vet ikke, hvorfor vi i det hele tat har møter for lukkede døre, og hvorfor vi har møter i utenrikskomiteen, om det ikke skulde være for der med den taushet, som er mulig likeoverfor almenheten, at nævne de betæneligheter, der kunde være ved foreslaaede fremgangsmaater. Jeg har ikke et øieblik nævnt eller ment, at der ikke var vist Rusland alle skyldige hensyn ved denne sak, eller at Rusland skulde være behandlet paa nogen anden maate end de andre; men jeg har ment, at vi skal, som det heter i det engelske ord, "let a sleeping dog lie" - vi skal ikke i utide røre ved disse ting, naar der kan opstaa vanskeligheter av det, og der kan opstaa slike vanskeligheter paa ethvert punkt, naar vi rører ved bestaaende traktater med Rusland. Nu har vi maattet gaa til det, som det kunde været mulig aa se fra først av, at vi maatte la traktaten formelt sies op og løpe ut til den vanlige opsigelsesfrist. Jeg skulde anta, at det hadde været en vinding, om man hadde gaat frem slik med en gang. Det styrker ikke et lands utenrikspolitiske anseelse, at det gjør fremstød og trekker sig tilbake. Hvis jeg som medlem av utenrikskomiteen har noen del av ansvaret for dette, saa faar jeg finde mig i aa bære det ansvar; men det forekommer mig, at naar man paa den maate til stadighet vil skyte utenrikskomiteen i forgrunden, saa er det et nyt vidnesbyrd om, hvor litet tilfredsstillende det er aa ha et arbeide paa den basis. Om man der har kommet sammen uten aa vite hvad man skulde behandle, og har faat sig forelagt et spørsmaal som integritetstraktaten, som ingen var forberedt paa, og som ingen hadde sat sig inn i, saa vil det, selv om der ikke fremkom noen særlig innvending mot fremgangsmaaten i det møte, ikke være noget hensynsfuldt aa si, at alle medlemmer av utenrikskomiteen har det samme ansvar for det, som de statsmyndigheter, som forela saken og som i ethvert fall kjendte den paa forhaand og hadde forberedt den og sat sig inn i den. Jeg for min del vil reservere mig imot, at jeg som

medlem av utenrikskomiteen til enhver tid skal dele ansvaret for de ting som har passert gjennom utenrikskomiteen, uten at dens medlemmer paa forhaand har hat adgang til aa studere saken; og jeg har virkelig tenkt mig og vover aa uttale det som et fromt ønske - og jeg haaper, at hr. Mowinckel ikke vil se det som uttrykk for kverulans - jeg vil uttale det som et haap og et ønske, at de handlinger, som blir foretat av den til enhver tid ansvarlige utenriksminister, maa være noget mere og grundigere overveiet enn de uttalelser, som maatte falde i utenrikskomiteen til de forskjellige tider.

Tønder: Som supplement til det hr. Egede-Nissen uttalte, vil jeg tilføie, at der vistnok hittil ikke er gjort noget annet likeoverfor det engelske krigsskib i Østisen enn hvad hr. Mowinckel sa, at der er vist det gjestevenlighet. Men vi vet jo allesammen, at der for nylig, ved den konflikt som opstod mellem Rusland og England, var tale om aa utsende flere enn et krigsskib. Da det russiske opsynsskib hadde tat den siste engelske fangstbaat, saa var der jo tale om aa sende flere baater, og der var endog tale om et brudd mellem England og Rusland, og da kunde det vel bli tale om en flaaebasis for de engelske krigsskibe, som da i tilfelle skulde operere deroppe. Nu er imidlertid den forvikling ordnet, saa forsaavidt er vel ikke det noe aa frygte for. Men jeg mener det er berettiget av hr. Egede-Nissen aa fremholde sin frygt i saa maate.

Man maa ikke undres paa, at Rusland ikke gjerne gaar med paa ophevelse av integritetstraktaten av 1907, som slaar fast, at fremmede landes tropper ikke skal kunne dra gjennom Norge, naar vi vet at der i Nasjonernes forbunds pakt staar bestemmelse om, at der kan være anledning til aa sende fremmede tropper under visse omstendigheter gjennom et land tilsluttet Nationernes forbund. Rusland er ikke gaat ind i Nasjonernes forbund, men det har Norge gjort. Vi kan da alle forstaa, at man i Rusland ikke uten videre vil gaa med paa aa opheve den traktat av 1907. Med hensyn til Nasjonernes forbund, som det norske storting har meldt Norge inn i, kommer det til aa vise sig mere enn i Vilnaspørsmålet, at vi der er kommet inn i et avhengighetsforhold til andre magter i Europa. Hr. Mowinckel uttalte, at integritetstraktaten av 1907 var meget uheldig, for vi var ved den kommet inn i et avhengighetsforhold til andre magter. Men gjør vi ikke det ogsaa, hvad tilslutningen til Folkenes forbund angaar? Vi er der kommet inn i et ennu større avhengighetsforhold. Og med hensyn til Rusland skal vi da ikke være blind for, at i den norske regjering, i den ene efter den annen med undtagelse av hr. Mowinckels tid som utenriksminister, var den opfatning raadende saavel i venstre regjeringer som ennu mere i høireregjeringer, at sovjetstyret i Rusland var av kort varighet, det ramlet snart sammen, vi faar snart andre herrer i Rusland, og derfor tar vi ikke saa særlig hensyn til dem som hersker derborte nu. Men nu begynner man aa forstaa, at det styre derborte er temmelig fast, og derfor faar man følge den fremgangsmaate som hr. utenriksminister Mowinckel slog inn

paa, aa behandle Rusland paa den samme maate som man behandler andre stormagter paa.

Heggelund: Jeg vil ikke la denne anledning gaa bort uten aa feste oppmerksomheten ved det uheldige i den ordning vi nu har med utenrikskomiteen. Vi oplever her idag, at den ærede representant hr. Hambro kritiserer en fremgangsmaate som er benyttet av regjeringen i et spørsmål som har været forelagt utenrikskomiteen. Den ærede tidligere utenriksminister opplyser, at saken har været utenrikskomiteen forelagt, og at den fremgangsmaate som er benyttet, har faat sanksjon der paa forhaand, og at hr. Hambro som medlem av utenrikskomiteen har været med paa denne ordning. Det viser jo, hvor uheldig utenrikskomiteen er, og vi har jo i frisk minde historien om folkeavstemning blant moskusokser forleden i utenrikskomiteen. Jeg tror, vi kunde trekke frem en rekke andre eksempler som viser, hvor ikke alene overflødig, men rent uhensigtsmessig og skadelig utenrikskomiteen er, og det skulde vel nu være paa tide aa faa denne kriseinstitusjon ut av verden. Jeg minner om, at utenrikskomiteen først blev opprettet flere aar efter krigens utbrud, nemlig i 1917, og med det formaal for øie, at man skulde kunne ha anledning til aa sammenkalde et utvalg av Stortinget under krisesituasjoner, naar ikke Stortinget var samlet. Det var formaalet med den. Nu har man søkt aa gi den andre formaal, men det viser sig, at den er uheldig.

Joh. Ludw. Mowinckel: Hr. præsident!

Presidenten: Hr. Mowinckel hev havt ordet 3 vendor.

Joh. Ludw. Mowinckel: Ja, jeg vet det; men faar jeg lov til at komme med en kort bemerkning likeoverfor den noget sterke uttalelse, hr. Hambro kom med likeoverfor mig og mit forhold?

Præsidenten: Presidenten gjeng ut fraa, at Stortinget ikkje hev noko imot, at eg gjev ordet til hr. Mowinckel i hans eigenskap av tidlegare utanriksminister.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg hadde et sterkt indtrykk av, at hr. Hambros sidste indlæg var bygget paa det gamle ord: Hvo der undskylder sig, anklager sig. Det er jo ganske eiendommelig at høre den mand, som kanskje sterkere end nogen anden bebreidet mig, at jeg i min utenriksministertid ikke hyppig nok løp til utenrikskomiteen med alt mulig og umulig, nu bebreider mig, at jeg skyter mig ind under utenrikskomiteen. Det var bare det, jeg vilde ta avstand fra; jeg skyter mig ikke ind under utenrikskomiteen. Jeg tar ansvaret for det jeg har gjort, og jeg finder intet uheldigere end det at ville skyte sig ind under utenrikskomiteen. Men det var da hr. Hambro kom med en sterk kritik overfor den fremgangsmaate, som har været fulgt, at jeg vilde gjøre oppmerksom paa, hvad der er det faktiske forhold, nemlig at denne sak hadde været oppe i utenrikskomiteen. Jeg er enig i, at utenriksministeren tar ansvaret og bruker utenrikskomiteen

kun som raadgivende - hverken mere eller mindre. Utenriksministeren skal ha baade ledelsen og ansvaret. Jeg fastholder, hvad jeg sa ifjor, at jeg som utenriksminister ikke vilde være løpegut mellem utenrikskomiteen og departementet, men handle selv.

Hambro: Hr. præsident!

Præsidenten Presidenten skulde finna det ynskjeleg, um dette ordskiftet no snart kunde verta slutt.

Hambro: Jeg tror, at hr. Mowinckel gjør sig skyldig i nogen misforstaaelse. Han tror, at jeg undskylder mig og derved anklager mig. Nei, det var slet ikke tilfældet. Jeg forsøkte at undskylde hr. Mowinckel. Men i dette særlige tilfælde la jeg i min undskyldning for ham ikke nogen anklage. Jeg har hyppig ellers hat anledning til at gjøre det. Da jeg ikke har forhaanden forhandlingerne i utenrikskomiteen, og da hr. Mowinckel heller ikke har dem, saa antar jeg, at vi begge er nogenlunde avskaaret fra at si i øieblikket, hvad der er passert i utenrikskomiteen om den sak, og hvem som uttalte sig for den og hvem som uttalte sig mot. Jeg fastholder, hvad jeg har sagt om utenrikskomiteen og behandlingsmaaten der, og jeg tænker, at alle medlemmer av Stortinget, som bevarer noget indtryk fra tidligere debatter om utenrikskomiteen, vil vite, at jeg, hver gang den sak har været under behandling, har uttalt, at jeg finder behandlingsmaaten der mindre tilfredsstillende. Jeg mener slet ikke - og det trodde jeg, det var overflødig at angi, - at angripe regjeringen for, hvad der har været gjort. Jeg uttaler den lære, som jeg tror, vi alle kan utdra av det passerte, at det hadde været heldig, om alle de - jeg skal gjerne si alle vi -, som har hat befatning med en slik sak, hadde hat anledning til at overveie den grundigere.

Lykke: Jeg var tilstede i utenrikskomiteen, da denne sak blev bragt frem dengang, og jeg vil underskrive, at der var kun én mening om, at man maatte anse denne traktat som bortfaladt; diskussionen dreiet sig nærmest om forholdet til Rusland i denne sak, bragt frem av kommunisterne. Men man var enig om, at ogsaa likeoverfor Rusland maatte man notificere, at man ansaa traktaten som bortfaladt, men formen maatte der bli en anden. Jeg deler ikke den aversion, som er mot utenrikskomiteen; men deri er jeg enig, at man maa være meget forsiktig med den bruk, man gjør av den.

Præsidenten: Paa oppmodning skal presidenten fyreslaa, at det forutan deim, som alt er tilstades i dette møte, vert gjeve samtykkje til, at bureauchef Gierdrum kann faa tilgjenge til møtet. - Ingen hev sagt mot, og presidenten gjeng ut fraa, at samtykkje er gjeve.

Statsminister Berge vil leggja fram ein kongeleg proposisjon.

Statsminister Berge: Jeg har den ære at overbringe kongelig proposition om et midlertidig tillæg til toldtariffens satser for indførselstolden.

Præsidenten: Presidenten finn paa grunn av saki si art aa burde fyreslaa, at denne proposisjonen vert yversend til tollkomiteen.

Eg skal høyra, um nokon krev ordet.

Mellbye: Hr. Præsident!

Præsidenten: Hr. Mellbye, formann i tollnemndi hev ordet.

Hambro: Faar jeg lov til at gjøre den bemerkning - jeg har faat protokollen fra utenrikskomiteens --

Præsidenten: Den sak er avslutta.

Hambro: Det er bare en faktisk opplysning, jeg vil gi. Efter protokollen var jeg fraværende og bortreist i det møte, hvori integritetstraktaten blev behandlet.-

Joh. Ludw. Mowinckel: Det var sandelig heldig for hr. Hambro!

Præsidenten: Dette personlege oppgjøret fær det no vera slutt med.

Mellbye: Denne proposition er ikke behandlet av toldkomiteen; men toldkomiteen har i et kort møte efter stortingsmøtet igaarftes hat anledning til at bli kjendt med den. Det gjælder her en forhøielse av toldintraderne av 10 % over hele linjen, og endvidere er det blit foreslaat, at denne forhøielse ogsaa skal gjælde kaffe og sukker og at den tidligere forhøielse av 20 % ogsaa skal gjælde kaffe og sukker. Denne sak har altsaa ikke været behandlet av toldkomiteen; men jeg vil allikevel som toldkomiteens formand faa lov til at foreslaa, at saken tages under behandling straks og at forslaget vedtages som midlertidig. Naar jeg gjør det, saa er det, fordi jeg anser dette for en rigtig og praktisk fremgangsmaate i saadanne tilfælde. Vi har jo gang paa gang været vidne til, naar den slags forslag er kommet og har været drøftet i komiteen og i Stortinget hemmelig, at det allikevel er sivet ut og har ført til en masseimport av varer, som har nedsat betydelig den indtægt, som staten skulde ha av denne forhøielse, har berøvet staten flere maaneders indtægt. Jeg mener derfor, at det maa være den rette fremgangsmaate i slike tilfælde, at man uten at gaa ind paa realiteten vedtar et saadant forslag øieblikkelig, og jeg tror, at slik er tilfælde i de fleste lande. Jeg kjenner iallfall til at det i mange land er slik, at regjeringen har bemyndigelse til aa foreta den slags forhøielse, som saa siden blir forelagt for nasjonalforsamlingen til vedtagelse eller forkastelse. Jeg tror iallfall at det er tilfellet. Nu, denne sak kan altsaa siden behandles av tollkomiteen, som kan uttale sig om

realiteten og foreslaa antagelse eller forkastelse, og jeg for min del vil iallfall forbeholde mig aa gjøre mig op min mening om sakens realitet. Den bør selvfølgelig diskuteres grundig. Naar jeg har tillatt mig aa foreslaa denne fremgangsmaate, saa vil jeg forøvrig si, at jeg i grunnen helst hadde ønsket at fremgangsmaaten var blitt foreslaatt av presidentskapet; men det blev sagt mig at det ikke var formelt riktig, og at det maatte komme fra mig som tollkomiteens formann. Nu vel, jeg gjør det, og jeg gjør det ogsaa ut fra den betraktning, at hvad sakens realitet angaar, saa har jo Stortinget hatt anledning til aa sette sig inn i saken, idet der jo forelaa et lignende forslag til forhøielse i vinter fra den tidligere regjering. Jeg gjør endelig opmerksom paa at det selvfølgelig ikke vil være nogen ulempe forbundet med det at Stortinget senere forkaster en saadan tollforhøielse. Ulempen er kun i det tilfelle at vi venter med forhøielsen, slik at almenheten faar nyss om det, og at det leder til forceret innførsel. Forøvrig vil vel finansministeren redegjøre for saken.

Presidenten: Presidenten meiner at det fyrst maa takast avgjerd med omsyn til presidenten sitt forslag um aa sende saki til tollnemndi.

Egede-Nissen: Jeg vil tillate mig aa anbefale presidentens forslag, at saken oversendes tollkomiteen. Det er den eneste forsvarlige fremgangsmaate.

Presidenten: Me kjem seinare attende til spursmaalet um fyrehaving straks.

Statsminister Berge: Foranledningen til forslaget om denne behandlingsmaate er jo den utredning fra Stortingets kontorchef som visstnok har vært tilstillet justiskomiteen. Saken er den at det jo er meget vanskelig aa reise et sporsmaal om tolltariffens forandring, uten at det blir kjent og medfører tap av tollinntekter, naar saken ikke kan behandles baade for lukkede dører og finne sin avgjørelse i en fart. Derfor maa jeg anbefale at man gaar frem paa denne maate. Det er intet foregrepet, om Stortinget idag vedtar denne midlertidige tollforhøielse.

Presidenten: Presidenten gjer merksam paa at det fyrst skal takas avgjerd um korvidt saki skal sendast til tollnemndi. Seinare kan ein koma attende til Mellbye sit framlegg. Det tykkjer eg er den mest praktiske framgangsmaaten. Presidenten vil høyra um det er nokon som hev noko merknad aa gjera til presidenten sit forslag um aa senda saki til tollnemndi.

Statsminister Berge: Det var det jeg vilde debattere mot her, oversendelse av saken til tollkomiteen uten at saken har vært foreløbig behandlet her i Stortinget. Det kan hende jeg har missforstaatt presidenten. Det er klart at jeg er enig i at saken maa til toldkomiteen.

Præsidenten: Det kjem me attende til seinare.

Statsminister Berge: Da kan jeg frafalde ordet.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: So kjem hr. Mellbye sitt framlegg um, at desse høgre tollsatsane tek til aa gjelda millombils fraa no av.

Egede-Nissen: Naar saken er sendt til toldkomiteen, har vi selvsagt ingen anledning til at debattere saken. Saken er sendt til toldkomiteen, og dermed er saken avgjort.

Præsidenten: Som sideframlegg ligg fyre, at dei millombils skal taka til aa gjelda fraa no av, og det maa det vera høve til aa ordskiptast um.

Statsminister Berge: Som jeg uttalte, er det jo meget vanskelig at behandle den slags saker for aapent galleri. Det er jo nødvendig at man behandler dem for lukkede dører, for at der ingen skade skal ske. Jeg mener imidlertid at man i henhold til den utredning fra Stortingets kontor, som er tilstillet justiskomiteen - jeg antar justiskomiteens formand vil uttale sig om det - maa kunne gaa til midlertidig at vedta toldforhøielsen. I ly av en saadan beslutning vil da toldkomiteen og Stortinget kunne træffe den endelige avgjørelse, og det kan ske i løpet av faa dage. Derfor maa jeg støtte toldkomiteens formands forslag om at saken midlertidig sættes i verk. Jeg vet ikke om jeg i denne forbindelse skal komme ind paa sakens realitet.

Præsidenten: Ein fær lata statsministeren gjeva dei opplysinger han finn turvande aa koma med i saki.

Statsminister Berge: Naar departementet har fremlagt denne noksaa indgripende proposition, saa er det skeet under trykket av vanskelighetene med at faa balanceret indeværende aars budget, at faa balanceret statsbudgettet. Man kan regne med ganske betydelige svigtninger i de indtægter man har haabet paa, og vi har jo oplevet at to aars budgetter er gaat med ganske betragtelige underskud, og det er sterk frygt for at vi vil opleve det tredie. Den stilling har departementet fundet at være uforsvarlig, og jeg har ikke villet ta ansvaret for det, uten at anmode Stortinget om at yde hjælp til denne balancering. Der var pr. 30te juni 1922 et underskud paa 31.768000 kroner; derom indeholdes opplysninger i den gule bok. For budgetaaret 1922-23 var der jo regnet med en indtægt av statsskatten av 190 millioner kroner. Der blev ikke utlignet 190, men 122.3 millioner. Det vil ha til følge en svigtning paa henimot 70 millioner, og av de 122 millioner som er utlignet, vil vistnok en større del gaa tapt. Tolden gir overskud; ca. 15 millioner kan man gjøre regning paa, mens chokoladeskatten og stempelavgiften vil svigte med ca. 4

millioner. Jernbanerne viser i de første 9 måneder en svigtning av 9.7 millioner, samtidig er der besparelser paa 6.9 millioner, saa der kan regnes med en svigtning paa henimot 3 millioner. Postvirksomheten gir et nettooverskud efter hvad man kan bedømme paa ca. 2.4 millioner, mens telegrafdriften antages at ville gi en mindreindtægt av 2.6 millioner. Man kan forutsætte at der i terminen 1ste juli 1923 til 30te juni 1924 vil foreligge et samlet underskud paa budgettet av ca. 200 millioner. Da har statskassen intet driftsfond; der maa skaffes et driftsfond paa ca. 50 millioner, og man maa da være forberedt paa at opta et nyt statslaan paa 250 millioner. Faar man et rimelig statslaan, et forholdsvis billig statslaan, saa vil det medføre en forøket renteutgift for statskassen. Et saadant laan som jeg har nævnt, 250 millioner, som skal gaa til dækning av vort daglige forbruk i 2-3 budgetterminer, bør naturligvis ikke være langsiktig, - jeg tænker mig en amortisationstid paa 15 aar, og det vil da medføre en utgiftsstigning paa budgettet paa ca. 25 millioner kroner. Til gjengjæld vil der spares ca. 5 millioner kroner i renteutgifter for andre kortsigtige laan. Nu er jeg fuldt opmerksom paa at man vil si, at dækning av disse budgetter bør ikke ske paa det man kan kalde nødvendighetsvarer. Det er saa, men jeg er bange for, og jeg har sagt det tidligere, og jeg vil markere det paany, at vor budgetmæssige, vor økonomiske stilling, er slik at skatterne maa søkes, ikke alene opad, men ogsaa nedad. Der hjælper ingen sentimentale hensyn, vi maa igjennem den haarde nødvendighet. I følelsen av dette vedtok Stortinget i februar måned en toldforhøielse. Der forelaa jo dengang forslag fra finansdepartementet om at ogsaa tolden paa kaffe og sukker, de saakaldte "kasseartikler", skulde forhøies. Det blev ikke bifaldt av Stortinget. Det er mulig at det gaar slik nu ogsaa. Jeg vil bare si, at i saa fald maa departementet og jeg være uten ansvar. Vi har pekt paa de veie, som vi tror vi kan faa nogen indtægter av, og vil ikke Stortinget gaa de veie, saa faar de selv finde bedre. Til sammenligning vil jeg erindre om, at i Sverige foreslog Brantings regjering en toldforhøielse paa kaffe paa 50 øre pr. kilo. Den foreslaede forhøielse i den foreliggende proposition vil bli 39 øre. De forhøielser som kan tænkes at influere paa priserne paa de to kasseartikler, vil medføre at et kilo kaffe stiger i pris med 9 øre og et kilo sukker med 6 øre. Jeg har den opfatning, at man kanskje er gaat vel langt, ensidig langt, i utnyttelsen av den direkte beskatning. Den viser sig at svigte. Jeg tror man maa søke nogen indirekte beskatning, og den beskatning har ialfald den fordel, at skatnyderen i stor utstrækning er herre over sit forbruk og saaledes over sine skatter. Dersom Stortinget - hvad jeg vil anmode det om - samler sig om dette forslag idag, saa er der ingen skade skedd, ti naar toldkomiteen har behandlet saken og den igjen blir fremlagt i denne forsamling, saa staar Stortinget frit. Man kan forandre eller ophæve det hele. Det kan i det høieste dreie sig om nogen faa dage. Jeg anbefaler derfor komiteformandens forslag om at saken idag midlertidig vedtages.

Præsidenten: Hr. Mellbye sitt forslag gjeng ut paa, at proposisjon nr. 86 vert vedteken millombils. Formannen i justisnemndi, hr. Spangelo, hev bede um aa faa ordet, og med samtykkje fraa dei talarane som hev teikna seg, vil presidenten gjeva hr. Spangelo ordet.

Spangelo: Det er egentlig Stortingets kontorchef som har vakt spørsmålet om hvordan man skal komme bort fra de uheldige følger ved at pressen kommer med forhaandsmeddelelser om vedtak i hemmelige møter av skatter og told. Det er omhandlet i en skrivelse fra kontorchefen til Stortingets præsidentskap. Denne skrivelse er sendt justiskomiteen til behandling. Et av de midler som kontorchefen anbefaler, det er, at hemmelige propositioner om toldpaalæg og andre avgifter til statskassen, naar det gjælder væsentlige ting, straks komiteen faar saken til behandling, foreslaaes midlertidig vedtat av Stortinget. I skrivelsen omhandles ogsaa et par andre midler til at undgaa følgerne, men de skal jeg ikke indlate mig paa her, de vil bli behandlet i en anden forbindelse. Komiteen har forelagt spørsmålet for finansdepartementet, som erklærer sig enig i at det er en heldig fremgangsmaate, og at den er fuldt lovlig. Jeg kan oplyse om at justiskomiteen er enig i forslaget. Det er imidlertid en ting, som jeg skal faa lov til at gjøre opmerksom paa, og det er, at spørsmålet har været oppe og at det er løst av Stortinget i 1896. Det gjælder indstilling S. nr. 265 for 1896 fra toldkomiteen angaaende forhøielse av told paa hvete, hvetemel o.s.v. Komiteens formand var dengang forhenværende statsminister Blehr. Det heter i indstillingen:

"I den kongelige Proposition foreslaaes til Dækkelse af Statsudgifter Toldpaalæg paa en Del almindelige Forbrugsvarer. Komiteen anser det nødvendigt, at Stortinget levnes den fornødne Tid til at overveie disse vigtige Spørgsmaal. Forat imidlertid ikke en forceret Import skal kunne gjøre mulige Toldpaalæg ueffektive, antager Komiteen, at det er rettest, at der for en kort Tid bestemmes forhøiede Toldsatser med Ret for Vedkommende til at erholde den i Tilfælde for meget erlagte Told tilbagebetalt, hvis Toldpaalægget ikke beslattes for denne Budgettermin."

Saa foreslaaes der en frist av 6 dage, og i konklusjonen heter det videre:

"Forsaavidt Storthinget ikke inden nævnte Dags Udløb" - det er altsaa inden 6 dage - "skulde have bifaldt de i den kongelige Proposition fremsatte Forslag om Paalæg eller Forhøielse af Told, bliver de Beløb eller den Difference at tilbagebetale Vedkommende, som i dette Tidsrum maatte være erlagt som Told efter høiere Tarifsatser, end de Storthinget maatte beslutte for Budgetterminen."

Som man ser, saa er princippet slaat fast, at man kan vedta foreløbig de foreslaaede toldsatsar og komme tilbake til den endelige behandling siden. Hvis hr. Mellbyes forslag vinder bifald, saa kunde det ogsaa i dette tilfælde være paakrævet at sætte en frist inden hvilken Stortinget skulde ha fattet sin endelige beslutning. Derom vil jeg dog ikke ha nogen mening. Som sagt, den fremgangsmaate, midlertidig at vedta propositionen, er fastslaat av Stortinget tidligere.

Egede-Nissen: Den er ikke fastslaat, fordi om den engang er benyttet.

Presidenten: Etter fleire oppmodingar, ogsa fra nokre av nemndmedlemmene vil presidenten fyreslaa, at møtet vert utsett ein halv time for at tollnemndi kan have fyre seg saki att. Nemndi vil daa ha teke si avgjerd. Eg skal høyra, um nokon hev noko imot det.

Mellbye: Kl. 12 da.

Markhus: Er ikkje ein halv time vel kort?

Petersen: Det er vist mere end nok.

Presidenten: Det hev vorte sagt meg fraa nemndi, at ho treng ein halv times tid, og presidenten fyreslær difor, at møtet sluttar og tek til att um ein halv time.

Reiersen: Jeg vil anbefale præsidentens forslag. Jeg tror ogsaa, at en halv time vil være tilstrækkelig for toldkomiteen til at ta standpunkt til dette. Det er i og for sig noksaa oplagt for mit vedkommende.

Lykke: Jeg vil gjøre Stortingets medlemmer opmerksom paa, at denne proposition nu er omdelt her, og den er maskinskrevet, og der staar oppe i et hjørne "hemmelig". Det vil man let kunne overse; men jeg vil be herrerne være opmerksom paa, at dette er et i høieste grad konfidentielt dokument, saa man maa ta det med sig nu og ikke la det bli liggende igjen paa plassene, og det maa ikke komme ut i denne halve time.

Presidenten: Presidenten hadde tenkt aa segja det same. Paa same tid vil eg segja, at det er ille at denne sak kjem so litet fyrebudd. Ho hev ikkje eingong vore fyrelagt for tinget sine tillidsmænd, presidentskapet.

Egede-Nissen: Jeg vil ikke motsætte mig, at tinget utsætter behandlingen nu en halv time; men jeg forbeholder mig fuld handlefrihet, naar tinget sættes igjen.

Præsidenten: Ja, selvfølgelig.

Forhandlingene blev derpaa avbrutt kl. 11.25.

Forhandlingene gjenoptages kl. 12.10 form.

Mellbye: Komiteen har i dette korte møte behandlet saken uten at den har gaatt inn paa realiteten, og vi er kommet til følgende resultat: Formannen, Olsen Nauen og Bryn kan gaa med paa proposisjonen, under den forutsetning at forhøielsen blir midlertidig, altsaa til 1. juli, da maa satsene prolongeres eller forandres. De herrer Gard, Markhus og Petersen kan ogsaa gaa med paa en midlertidig forhøielse, men paa den maate at det istedetfor en forhøielse av 10 procent, blir 20 procent, saa det altsaa blir 20 procent i tillegg til de tidligere 20 procent, men foruten de traktatbundne satser, skal ogsaa kaffe og sukker fremdeles undtas, og videre bemyndiges tolldepartementet til aa fritta for tillegget fiskeredskaper og materialier til disse. Det er altsaa den anmerkning som blev vedtatt sist. Da nu hr. Bryn og jeg slutter oss subsidiært til dette, blir det komiteens innstilling. De herrer Reiersen og Stensrud vil, idet de henholder sig til reglementet, motsette sig at saken behandles og avgjøres idag.

Presidenten: Nemndi hev lagt fram sovore tilraading: "Fra den tid kongen bestemmer skal der for alle toldpligtige varer opkreves et midlertidig tillegg til den til enhver tid pligtige told av 40 pct. av det beregnede toldbeløp undtagen for traktatbundne varer og sukker og kaffe. Tolddepartementet bemyndiges til at fritta for tillegget fiskeredskaper og materialier til disse."

Presidenten vil gjera framlegg um at denne saki vert teki fyre straks.

Hornsrud: Jeg finder i anledning av præsidentens forslag at maatte citere § 28 i Stortingets forretningsorden, hvor det bl.a. staar følgende:

"Til aa forhindre, at en ny sak straks foretas til avgjørelse, utfordres kun, at presidenten eller 1/5 av vedkommende tings tilstedeværende medlemmer motsetter sig dette."

Vi agter at benytte os av denne bestemmelse og maa forlange at den blir respektert. Vi kan ikke tænke os at denne reglementsbestemmelse kan ha nogen bedre, nogen mere berettiget anvendelse end i et slikt tilfælde som dette, og vi henholder os da til reglementets bestemmelse og kræver den opretholdt.

Forøvrig har jeg bare et par ord at bemerke. Den ærede finansminister uttalte under behandlingen av regjeringens erklæring, at han ikke ønsket at debattere med os kommunister, og han holdt sig det omtrent etterrettelig, tiltrods for at jeg i mit foredrag holdt mig rent saklig til hvad der foreligger, holdt mig til den økonomiske situation som jeg saa den og saadan som vel ogsaa kanskje den ærede finansminister i nogen grad maa se den, idet de faktiske forhold jo er de samme

for os, selv om vi ser gjennom forskjellige briller. Og jeg tillot mig - som jeg ogsaa før har gjort - at spørre: Hvordan skal budgettet balanseres? Skal skattetrykket vendes opad eller nedad? Den ærede finansminister ønsket ikke at debattere med mig om disse spørsmål den gang, og det er ganske naturlig, fordi han gik med lommerne fulde av forslag om at forhøie skattetrykket nedad. Han hadde vel ikke godt for da at debattere med mig om de saker uten at maatte aabenbare hvad han hadde i sinde, hvad han hadde i baklommen. Jeg har ogsaa tidligere - baade iaar og ifjor - hævdet, at spørsmålet om de indirekte skatters anvendelse maa sees i belysning av spørsmålet om de direkte skatter. Der maa i hvert fald bli et visst forhold mellem disse skatter; og jeg har ogsaa hat indtryk av at venstre - ialfald finanskomiteens ærede formand, og kanskje ogsaa venstre i større utstrækning - er gaat over til at være enig med mig i disse to skatteformer maa sees i forbindelse med hinanden. Det gaar ikke lenger an at vedta de direkte skatter forholdsvis tidlig i budgetterminen, saa man - naar man kommer til slutten av terminen - ikke har noget andet valg end at øke de indirekte skatter, fattigmandsskatterne. Det er en uforsvarlig finanspolitikk, en politikk som vil komme til før eller senere at hævne sig, og den ærede finansminister, som ikke vil forhandle om disse ting paa et tidligere tidspunkt, er i første række ansvarlig for følgerne av en saadan politikk.

Presidenten: Eg vil beda representanten ikkje koma inn paa vidare ordskifte. Me maa fyrst faa slaa fast, um det er mange nok til aa kunna setja seg imot fyrehaving straks.

Hornsrud: Jeg er ganske enig med præsidenten, men det var nødvendig for mig at motivere, hvorfor vi saa strengt agter at holde os til reglementet. Jeg skal gjøre opmerksom paa at vi tidligere har hat anledning til at gjøre bruk av reglementet, men vi har ikke benyttet os av det - vi har latt det passere. Men i en situation som denne, og ikke mindst i en saadan situation, hvor den ærede finansminister ikke vil debattere med os om saker som er saa dyre for os, da maa vi bruke reglementet. Idag har vi anledning til at faa finansministeren i tale ved at bruke reglementet, og vi vil bruke det.

Foshaug: Det forekommer ogsaa mig, at naar det gjælder en saavidt stor og alvorlig affære som denne, saa burde Stortingets medlemmer ha ret til at faa litt tid til at sette sig ind i saken. Det at toldkomiteen faar en knap halvtime til at ta et standpunkt, det kan ikke være tilfredsstillende for de andre, og jeg vil ha sagt paa min gruppes vegne, at vi agter at motsætte os en slik forceret behandling av en sak som denne. Stillingen er jo den, at arbeidspriserne trykkes nedover over hele linjen, og naar man da gjennom den indirekte beskatning vil gaa til at forhøie prisen paa livsfornødenheter for det norske folk, saa er det klart at vi kan ikke stiltiende se paa at det sker.

Joh. Ludw. Mowinckel: Dette er et praktisk spørsmål; man blir selvfølgelig nødt til at følge reglementet, og da kan jo denne sak ikke behandles øieblikkelig, men maa utlægges til mandag morgen. Er nu den indstilling, som er avgitt i løpet av en halv time fra toldkomiteen, at betragte som komiteens reelle endelige indstilling til propositionen? Er den det, saa kan naturligvis saken behandles mandag morgen; men er den det ikke, saa synes jeg den rette fremgangsmaate maa være, at toldkomiteen nu tar propositionen realiter under behandling og drøftelse og fremkommer med sin indstilling. Denne indstilling vil da kunne foreligge formodentlig mandag morgen, og da der fremdeles vil være 30 i salen som kræver den utlagt i rimelig tid, bør den utlægges slik at vi faar reel behandling tirsdag morgen av saken. Det er visst det hurtigste som ske kan, og vi maa da i den tid som ligger mellem nu og da regne med absolut diskretion inden Stortinget. Jeg tror ikke faren er saa stor, for der vil komme til at maatte svæve saamegen usikkerhet over sukker- og kaffetolden, at jeg ikke kan tro man vil spekulere i den. - Jeg kan ikke si andet, mens jeg har ordet, end at jeg beklager den fremgangsmaate regjeringen her har anvendt. Den er saa uklok og klodset som det overhodet gaar an, for regjeringen maatte vel kjende til reglementet og at den av den ønskede fremgangsmaate var teknisk umulig i Stortinget.

Spangelo: Den indstilling fra 1896, som jeg for en halv time siden refererte, blev vedtat i Stortinget mot 22 stemmer. Der reiste sig den gang ikke nogen indsigelse mot, at saken skulde behandles straks, det vil si den foreløbige indstilling, og de, som stemte imot, gjorde det, fordi de straks var klar over, at de ved den endelige behandling ogsaa vilde stemme imot de foreslaaede satser. Derimot reistes der ingen indsigelse mot, at saken behandledes straks, og grunden synes jeg er klart fremhævet av komiteens ordfører, hr. Blehr, naar han sier, at den midlertidige vedtagelse er foreslaat, fordi komiteen og Stortinget skal faa den fornødne tid til en rolig overveielse av saken, de skal ikke handle under dette tryk, at det maa være færdig til den og den dag og det og det klokkeslet. Ved at vedta dette foreløbige forslag foregripes ingen ting, saavidt jeg skjønner. De, som vil stemme imot, har adgang til at komme tilbake til det, og da faar enhver tid til mere rolig og nøgternt at overveie spørsmålet. Blir ikke de midlertidige satser endelig vedtat, faar de, som har erlagt told, den tilbake. --

Egede-Nissen: End forbrukerne da?

Spangelo: Der gaar ikke mange dage, saa forbrukerne sættes i dette tilfælde ut av betragtning, det blir to, tre dage. Jeg mener, det er en fornuftig fremgangsmaate, som er valgt, den var ialfald meget fornuftig i 1896 og bør ogsaa være det idag. En anden sak er, at hvis en femtepart av denne forsamling motsætter sig behandling, er det udelukket, at saken kan foretages idag.

Hornsrud: Jeg forlangte ordet bare for at uttale, at jeg gaar ut fra, at det fra alle sider blir gjort, hvad gjøres kan for at holde denne sak hemmelig. Vor hensigt med at bruke reglementet er ikke den, at vi skulde faa anledning til at gi opplysninger som vil bidrage til at forringe indtægten av de bestemmelser, som her agtes truffet. Jeg vil henstille til mine partifæller i hvert fald at sørge for, at der bevarer fuldstændig taushet om denne sak. For at forebygge misforstaaelse vil jeg ha sagt dette.

Markhus: Eg bad um ordet, avdi eg vilde segja ifraa, i tillegg til det, som formannen sa, daa han las upp tilraadingi, at eg for min part hev halde meg tilhande, naar saki kjem til realitetsavgjerd i tinget, aa koma med framlegg um ei onnor gradering t.d. 10 pst. tillegg paa kaffi og sukker og ein høgare prosent paa andre varor. Det hev eg halde meg tilhande rett til, og det vil eg segja ifraa um no.

W. Konow: Den ærede repræsentant, forhenværende statsraad J. L. Mowinckel uttalte, at han syntes, regjeringen hadde opført sig klodset her, man skulde vite, at der var en bestemmelse i reglementet. Det vet vistnok regjeringen, men regjeringen har forutsat, at denne bestemmelse ikke skulde bli søkt praktisert her i dette tilfælde. Det er jo ikke toldsatterne i og for sig, det er ikke for at faa den told igjennem, at dette foreløbige forslag er kommet frem i et hemmelig møte, det er for at forhindre, at de handlende skal tjene paa efterretningen om, at en toldforhøielse skal finde sted. Og jeg henstiller virkelig til hr. Hornsrud, som dog pleier at være en meget forstandig mand, at han ikke skal gjøre sit for at begunstige de handlende ved forhøielser i toldtariffen. Det gaar ikke an at behandle denne sak paa den maate, at almenheten faar besked. Paa en eller anden maate kommer det ut. Det har ved gjentagne anledninger vist sig her i Stortinget, at alt er kommet ut, selv om det er behandlet i hemmelig møte, der kommer for dagen. Der er saa store interesser for statskassen her, at man er nødt til at vedta en saadan foreløbig beslutning for at faa tid og ro til at behandle saken i realiteten. Disse faa dages utsættelse, som derved vil forvoldes, før man behandler saken i realiteten, kan da sandelig ikke bringe hele hr. Hornsruds parti i harnisk - det maa da være bedre, end at man kanskje skulde la handelsmændene tjene paa de kommende vedtagelser av Stortinget. Jeg tror virkelig ikke, at hr. Hornsrud taler paa hele sit partis vegne og heller ikke at hr. Foshaug taler paa hele sit partis vegne. Ialfald faar det ved navneoprop konstateres, om en femtepart av de tilstedeværende repræsentanter vil motsætte sig behandling, saa faar vi se, hvem det er, som vil begunstige denne trafik, som vi altid har været utsat for, at handelsmændene tjener paa den ting, at de forut er blit vidende om Stortingets avgjørelser i toldsaker. Der er flere maater kanskje at kunne forhindre dette paa, men denne maate er den mest praktiske, og vi har altsaa gjennomført den tidligere, og ingen tænkte da paa at bruke den paragraf i forretningsordenen, hvorved en femtepart av

medlemmerne kan stanse forhandlingene og det hele kanskje kan spredde for offentligheten, for det kommer ut, det har vi beviser for. Det er fra kontoret gjort opmerksom paa to, tre tilfælde, hvor hemmelige forhandlinger her, som har hatt sin interesse for staten, er kommet ut, og da skal vi ikke risikere dette engang til.

Mellbye: Til hvad hr. Mowinckel bemerket, vil jeg fremholde, at dette er komiteens indstilling, forsaavidt altsaa angaar en midlertidig vedtagelse, og det er ganske riktig, som hr. Spangelo fremholdt: det er, forat Stortinget skal faa - i likhet med, hvad hr. Blehr fremholdt under behandlingen i 1896 - den fornødne tid til at overveie og behandle saken. Jeg er ganske enig i, hvad hr. Konow uttalte, og jeg vil ogsaa gjerne henstille til hr. Hornsrud at frafalde sin protest. Skal saken utsættes i henhold til reglementet til mandag eller tirsdag, saa risikerer man at faa vel meget av en realitetsdebat, og her skal der jo ikke være realitetsbehandling; den kommer, naar toldtarifen kommer til behandling. Naar vi skal vedta og prolongere den fra 1ste juli, da kommer realitetsdebatten. Jeg synes, at regjeringen her har valgt den rette fremgangsmaate, at det er absolut rigtig i slike tilfælde at gjøre det paa denne maate, og jeg tror, at det bare er fordi vi ikke er vant til denne fremgangsmaate, at der reises opposition mot den. Vi maa se at vænne os til denne fremgangsmaate, den blir nødvendig, mener jeg, i fremtiden likeoverfor den slags foranstaltninger.

Petersen: Jeg vil ogsaa tillate mig at henstille til hr. Hornsrud at frafalde sit forslag om at utsætte saken, og jeg vil gjøre opmerksom paa, at naar jeg er gaat med paa det forslag, som indstillingen gaar ut paa, saa er det under den absolute forutsætning, at det kun skal bli vedtat i høiden for tiden indtil 30te juni. Hvis saken blir utsat, vil jeg forbeholde mig at gaa ind paa en realitetsdebat. Efter indstændig anmodning fra formanden har jeg lovet ikke at gjøre dette, i tilfælde av at det blir behandlet straks. Men skal vi komme ind paa realitetsbehandling, saa vil jeg ogsaa forbeholde mig at fremsætte andre forslag end de, jeg nu subsidiært er gaat med paa i den foreliggende indstilling. Skal saken altsaa utsættes i den reglementerte tid, saa vil jeg forbeholde mig at komme ind paa realiteten, og da vil jeg fremsætte et andet forslag, fordi jeg finder at det foreliggende er utilfredsstillende.

Reiersen: Ja, hr. Konow kan være forvissat om, at hr. Hornsrud har sitt parti bak sig med hensyn til det forslag, han har stillet. Det svar, som hr. Mellbye gav paa det spørsmål, som forhenværende statsraad Mowinckel stillet, om dette var komiteens endelige indstilling, var i grunden ikke helt tilfredsstillende. Det er klart, at dette er komiteflertallets midlertidige indstilling. Et mindretal har foreslaatt, at man her skal anvende de bestemmelser i reglementet, som forhindrer at en sak av saa stor betydning som denne hovedkuls skal kunne behandles her. Hr. Konow gav hr. Hornsrud den kompliment, at

han var en forstandig mand. Det er sandsynligvis derfor, at statsministeren ikke har gidde svare hr. Hornsrud paa de forespørsler han stillet ham igaar og iforgaars, fordi hr. Hornsrud er en forstandig mand.

Lykke: Jeg beklager den stilling, som kommunisterne her har indtat, for jeg synes, at denne maate, som her foreslaaes, er meget praktisk. Det er litt uretfærdig av hr. Mowinckel at si, at det er en klodset optræden fra regjeringens side, for denne sak er netop reist her i Stortinget paa grund av visse foreteelser ved forrige toldforhøielse, da det sivet ut i pressen paa forhaand og satte mange istand til at belave sig paa det paa forhaand. Det var den omstændighet, som gjorde, at man fandt at Stortinget maatte se at finde botemidler mot saadant i fremtiden, og det er ikke unødvendig. En av Stortingets repræsentanter kom i dette øieblik til mig og fortalte, at i pausen var der kommet en journalist bort til ham og spurt, hvorfor vi atter skulde gaa til forhøielse av toldsatserne. Og det bør da være ganske klart, at hvis de herrer Hornsrud og hans meningsfæller er imot toldsatserne, saa kan de i ethvert tilfælde ikke være imot at toldsatserne, hvis de allikevel vedtas, kommer hvor de skal komme, nemlig i statskassen. Jeg vil faa lov til at citere, hvad Gunnar Knudsen sa dengang den sak, som justiskomiteens formand tidligere har referert, var oppe. Han sa: "Jeg vil ogsaa erklære mig for indstillingen" - den indstilling som altsaa hr. Spangelo refererte -. "Jeg har gjentagne gange tidligere ved behandling av den slags ting, hvor Stortinget indbys til saa at si med minutters varsel at fatte saa viktige beslutninger, beklaget, at man ikke har hat adgang til at omraade sig og ordne sig, saaledes som man har det i andre lande. Jeg har uttrykkelig gjort opmerksom paa dette ved tidligere leilighet, og det er vist ikke ubekjendt for ialfald flere av Tingets medlemmer. Naar nu toldkomiteens medlemmer indbyr til en saadan midlertidig foranstaltning, hvorved Stortinget faar adgang til at tænke sig om, saa tror jeg, at Stortinget ikke bør motsætte sig det".

Det er netop det, at derved faar Stortinget ro til at behandle det, og de synsmaater som kommunisterne hævder i dette spørsmål vil de faa ganske anden tid og ro til at irettelægge for Tinget, end om de nu motsætter sig dette. Man er nødt til at handle raskt her for at forhindre, at det smuldrer bort, at man ikke faar de indtægter av toldforhøielsen, som man har tænkt. Om realiteten skal jeg ikke tale idag.

Gard: Som det fyrr hev vore opplyst av nemndformannen og andre, er det nemndi si meining, at denne tilraadingi forsovidt skal vera endeleg som det er tanken, at vedtaket - dersom tilraadingi vert vedteki - skal fyrebils staa til 1. juli. Spørsmålet kjem paanytt ikkje upp fyrr under den ordinære tolltarifen. Det er forsovidt ikkje i samhøve med den tanken, som departementet hev lagt til grunn, at det skulde vera eit fyrebils vedtak, som nemndi skulde dryfta etterpaa. Det vilde segja, at det skulde dryftast 3 gonger paa 3 vikor,

nemleg fyrst idag, so i nemndi baketter og endeleg i Stortinget fyre 1. juli. Det, meinte ein, var utorvande, og det er daa tanken, at det vedtaket, som no kanskje vert gjort, vert gjeldande til 1. juli, meddi det vert teke upp til fyrehaving ordinært saman med tolltarifen. Med umsyn paa spursmaalet um fyrehaving straks, so vil eg verkeleg raada til, at det vert gjort, og eg kan ikkje segja anna, enn at eg tykkjer, det er ille, at kommunistane og socialistane vil setja seg imot det. Og etter dei opplysingane, som no er komne fraa hr. Lykke, at ein bladmann alt hev fenge greida paa, at spursmaalet er reist, kan me vera heilt trygge paa, at skal spursmaalet setjast ut t.d. til maandag eller tyrsdag, so vil kvar einaste grand av sukker og kaffe som er paa lager, og ei heil mengd andre varor verta fortolla, og det vert grossistane og importørane og ikkje statskassa, som fær inntekt av dei varone, som ligg i opplag. Me kan heller ikkje rekna slik, at brukarane kan draga noko fyremun av det, for det kjem ikkje so snøgt utetter at brukarane utetter landet fær det dei treng. Det vert grossistane, kommunistane verjer paa denne maaten, og dei gjer sitt til, at dei tollpaalegg, som kanskje idag vert vedtekne, ikkje gjeng inn i statskassa men i lummone paa kapitalistane, og det var vel ikkje meiningi.

Præsidenten: Presidenten gjer no framlegg um, at tidi for dei talarane, som skriv seg heretter, vert sett til 2 minuttar.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Madsen: Høires fører hr. Lykke beklager sig over kommunisternes stilling. Det hadde været langt heldigere om han igaar hadde beklaget sig over statsministerens upassende og høist uparlamentariske uttalelse om vort parti. Idag ser vi at høires mænd ikke bare diskuterer med os, men de bønfalder os simpelthen om at indta en anden stilling, og vor gruppes formand faar endog attest for at være en meget forstandig mand, - en meget forstandig mand, var hr. Konows uttalelse. Jeg er fuldstændig enig med hr. Mowinckel i, at regjeringens optræden her er saa klodset som vel mulig. Men saa klodset kommer selvfølgelig statsministeren og regjeringen fremdeles til at være, saafremt den ikke vil ha noget med de andre partier her i salen at bestille, ikke vil diskutere med dem vigtige sager som skal komme op her i Stortinget. Med hensyn til spørgsmaalet om utsættelse er jo forslaget om at behandle denne sak straks begrundet i det hensyn at pengene skal gaa ind i statskassen og ikke i de private spekulanters lomme. Det er vistnok rigtig som hr. Konow sa, at man ved tidligere anledninger har gjort den sørgelige erfaring, at endel av handelsstanden ialfald har faat nys om saken, og saa har det virket paa den maate, at der ikke er kommet ind i statskassen saa meget som der skulde og burde komme ind. Men jeg vil da si, at hvis der er lækage noget sted er det ikke i vort parti, det maa vel nærmest være indenfor selve høre. Og kjendsgjerningen er jo den, at regjeringen - høires fremste

mænd - har rede paa denne sak. Og man er derfor ikke det spor sikker paa, at det ikke allerede er lakkert ut det som man frygter for kan komme til at lække ut, om denne sak blir utsat i nogen dage. Jeg er av den opfatning, at toldkomiteen maa ta sig tid til at realitetsbehandle en saa viktig sak som dette er. Vi hører en repræsentant som hr. Petersen, en paa sin maate i toldspørsmål meget indsigtfuld mand, en mand med principper i toldspørsmål, hvad man desværre ikke kan si om de fleste andre borgerlige repræsentanter, - vi hører at han siger, at han er meget misfornøiet med den foreliggende indstilling, og da mener jeg der er god grund for toldkomiteen til at ta saken op til realitetsbehandling, saa vi kan faa en forsvarlig behandling av en saa stor og viktig sak som dette er. Vi skal være opmerksom paa, at netop i disse dage staar landet foran konflikter, som kanskje blir av de største konflikter vi har hat, - omfattende foreløbig omkring 30.000 mand. Arbeidsgiverne presser paa, de vil trykke ned arbeidslønnen for arbeiderklassen. Og kommer saa regjeringen og Stortinget paa den anden side paa det samme tidspunkt med drastiske toldpaalæg, som er drevet igjennem saa at si i nattens mulm og mørke i hemmelig møte, uten at nogen har den ringeste anelse om det, - hvis det sker maa man være forberedt paa ganske betydelige konsekvenser ute i arbeidslivet, ute blandt det arbeidende folk. Jeg tror at Stortinget gjør vel i at sove litt paa en saa viktig sak, før det gaar hen og fatter nogen endelig avgjørelse eller en foreløbig avgjørelse, som i realiteten er bindende.

Statsminister Berge: Jeg maa slutte mig til hvad hr. Lykke uttalte. Naar vi har valgt denne fremgangsmaate var det for at sikre os, at de eventuelle toldindtægter kommer i statens kasse og ikke i spekulanternes eller grossisternes lommer. Det er derfor jeg har valgt denne fremgangsmaate; regjeringen er ikke ansvarlig for fremgangsmaaten, det er mig personlig som har valgt den. I denne forbindelse vil jeg ha lov til at uttale, at bemerkninger om min uparlamentariske opførsel eller om min klodsethet ved forberedelsen av denne sak ikke gjør sterkt indtrykk paa mig. Jeg har set den haarde nød i øinene, hr. Præsident! Og det bør Stortinget ogsaa. Mener jeg, at man blir populær ved at fremlægge en saadan proposition? Langt fra! Men jeg staar ikke her for at indkassere parlamentariske seire, det er mig likegyldig; jeg staar her for at si min mening og underrette Stortinget om hvordan stillingen er; derfor foreligger propositionen. Jeg vil bemerke, at dersom saken blir behandlet idag, saa betyr det ikke en varighet til 1. juli, det betyr en varighet av to-tre dage eller saa lang tid som toldkomiteen maa ha for endelig at gjennomgaa og realitetsbehandle saken og saa lang tid som Stortinget derefter maa ha for at træffe den endelige avgjørelse. Det kan bli to, tre, fire, fem, seks dage, men nogen længere tid kan det jo ikke bli. - Det kan ikke nytte, at vi snakker med hinanden om "drastiske" toldpaalæg, det kan ikke nytte. Vi har brukt pengene, og vi maa betale dem. Kan Stortinget peke paa nogen bedre utvei end den som jeg har pekt paa skal intet være mig kjærere.

Jeg tror, at dette er en av de flere utveie, som maa anvendes. Hvad vil saa ske, om en femtepart av forsamlingen benytter sin reglementariske ret til aa faa saken utsat. Jeg tviler ikke et øieblik paa, at de forskjellige partier vil være omhyggelig for aa bevare den mest mulige diskresjon, men vi vet jo at det kan ikke ske, en eller annen stortingsmann kan kanskje i ubetenksomhet komme til aa plumpe ut med et ord. Journalistene har gaat omkring her i gangene, de har set toldavdelingens folk sitte her, de vet, at det er hemmelig møte, der vil foretaes gjetninger, og jeg er rød for, at blir ikke saken foreløbig avgjort idag, saa er resultatet spildt - ikke helt spildt, men i høi grad delvis spildt. Jeg har aldrig undslaat mig for aa delta i en meningsutveksling hverken med kommunister eller socialister om praktiske spørsmaal, jeg har med fornøielse gjentagende gange debattert baade med hr. Hornsrud og enkelte andre av hans meningsfeller; men jeg har sagt naar det har været trontaledebat eller der har været debattert om regjeringens erklæring, hvor det er tale om store fremtidige politiske linjer, at da staar det parti paa et ganske annet standpunkt, paa et ganske annet fundament enn jeg gjør, og om de fremtidige linjer er en debat mellem kommunisterne og mig uten nytte.

Nygaardsvold: Tollkomiteens ærede formann hr. Mellbye sa, at vi fik vænne os til en slik forcert behandlingsmaate av slike saker. Nei, vi kan ikke og vi vil ikke vænne os til en slik behandlingsmaate. Vi kan kanskje vænne os til det, at den ærede statsminister ikke vil svare os under trontaledebatten, naar det blir spørsmaal om disse ting, naar skattespørsmaalene debatteres, det kan vi kanskje vænne os til; men derimot vænner man os ikke til, at vi uten nogensomhelst protest skal gaa med paa statsministerens og hr. Mellbyes mening om, hvordan skattene skal utskrives her i landet. Det kan de aldrig vænne os til. Vi vil da ha ret til aa fremholle vore meninger og bruke alle mulige midler for aa forhindre, at statsministerens og hr. Mellbyes meninger blir knæsat her i landet. Det blev av den ærede formann i tollkomiteen uttalt, at den innstilling som forelaa her nu var endelig. Saavidt jeg forstod den ærede statsminister, saa var han ikke av den mening. Han mente, at det kun var en foreløbig uttalelse fra tollkomiteen, og saadan mener jeg ogsaa, at den maa sees. Vi hører jo ogsaa, at der er forskjellige opfatninger innen tollkomiteen. Et mindretal bestaaende saavidt jeg oppfattet det av venstres medlemmer i tollkomiteen, har jo forbeholdt sig, naar man skal gaa til realitetsbehandling av denne propositjon, aa opta et annet forslag enn det som innstillingen gir uttryk for idag. Naar saa er tilfelde, da mener jeg, at det kan ikke betragtes som noen behandling eller som noen innstilling fra tollkomiteen, men kun som en foreløbig uttalelse, og hvis det ikke blir besluttet, at man saadan uten videre skal vedta propositjonen midlertidig, saa bør saken gaa tilbake til tollkomiteen for aa bli behandlet paa reglementsmaate. Den ærede statsminister sa, at han blev ikke populær av aa fremlegge et saadant forslag. Aa jo, jeg tror nok, at i visse kredse av vort folk vil baade statsministeren og statsministerens

politik i dette spørsmål bli noksa populær. For det er ikke nyt netop nu, at kravet blir reist om at statens inntekter skal skaffes tilveie ved øket indirekte beskatning. Hr. Mellbye har allerede fra denne sesjons begyndelse slaat til lyd for, at vi maatte faa en høiere indirekte beskatning. Det var hans maal. Og likedan vet vi ogsaa, at det er en hel del, som heller ser at statens inntekter taes ut paa den maate, som den ærede statsminister nu gjør sig til talsmann for, taes ut i smaa beløp vistnok, men av alle dem, som nu har for litet aa leve av her i landet.

Stensrud: Man har forsøkt fra første øieblik dette kom frem her igaarftes aa holde paa med det aa innbilde sig selv og andre, at denne behandling og mulige vedtagelse bare er midlertidig. Det forekommer mig, at det er et meget falskt grunnlag, en innbildning som ikke har nogen realitet. Selvsagt er det slik, at den behandling og vedtagelse som dette forslag faar nu ved en midlertidig behandling, det blir varig. Derom er der ingen tvil. Derfor maa vi inn paa realiteten ved behandlingen straks. Og da mener jeg, at det er nødvendig for tollkomiteens forskjellige medlemmer aa faa tid til aa behandle saken grundig og fremkomme med sit standpunkt eller sine standpunkter. Statsministeren sa, at det er jo den skjære nødvendighet som har diktert en proposisjon som denne. Ja, det er visst sandt det. Men var ikke den samme statsminister opmerksom paa den nødvendighet her for en stund siden, da vi hadde de direkte skatter til behandling. Dengang hørte vi ikke, at nødvendigheten var saa stor. Han hadde ingensomhelst lyst paa, han vilde ikke være med paa aa foreslaa noensomhelst forhøielse paa den ekstraordinære formuesskat, og med hensyn til arveavgiften løp han til og med fra sin egen proposisjon. Jeg synes det ikke egentlig taler for, at han er sig det ansvar til alle tider saa bevist som han er ved denne anledning.

Alvestad: Jeg stemmer mot behandling straks, ikke for aa være med paa aa begunstige grossistene, men for aa bruke ethvert lovlig middel til aa hindre dette attentat, som nu tenkes igangsatt likeoverfor det forbrukende folk. Jeg tror nok det er en overdreven frygt man nu har likeoverfor grossisterne, for det er en kjendt sak at grossisterne vet likesaa godt som vi, at en toldforhøielse var ivente eller næsten uundgaaelig, og de har nok indrettet sig derefter. Vi som driver en smule forretning, vi vet, at længe før det kommer op her i Stortinget sender grossisterne ut meddelelser om at toldforhøielse er ivente. De har sine lytteposter ute, saa de er godt underrettet. Jeg tror nok at denne høires omsorg for at grossisterne ikke skal berike sig, den er litet egte. Det er jo betegnende, at dagene før Stortinget traadte sammen her i januar frygtet grossisterne for toldpaalæg, og de drev da paa at fortolde alt de magtet. Det tviler jeg ikke paa at de ogsaa har gjort nu utover, for de vet nok, at i løpet av denne maaned før Stortinget skilles faar vi toldforhøielse paa det ene eller andet og nedslag er de sikker mot. Statsministeren uttalte, at denne toldforhøielse gjaldt bare

et par tre dage. Det var gjort fordi han saa den sorte nød, som var tilstede hos staten, i øinene. Javel, men hvis det gjælder bare et par tre dage, som den ærede statsminister siger, da kommer der jo heller ikke penger ind i statskassen til at avverge denne sorte nød, som statsministeren siger er tilstede, for likesaavel som det kommer ut av der er toldforhøielser ivente, likesaavel vil det komme ut hvis disse satser, denne toldforhøielse, som skulde bli vedtat idag, kun skal gjælde et par tre dage, og da vil der ikke bli fortoldet det ringeste. Jeg mener forresten - og jeg sa det da vi behandlet øvelsesbudgettet for militærvæsenet - at finansministeren burde været tilstede her naar Stortinget bevilger til unyttige ting og fremholdt den nød som var tilstede for statskassen og set at spare nogen millioner paa disse budgetter, men da holdt han sig klokkelig væk, da tidde han med den svarte nød som var tilstede, og idag skal vi være med paa at betale disse ting, som Stortingets flertal gladelig har været med at bevilge, med fordyrelse av folks mat og klær, en fordyrelse som jeg ialfald vil bruke ethvert middel til at forhindre saalangt som jeg formaar.

O. C. Müller: Naar den fremgangsmaate som her er foreslaat av finansministeren, er blit betegnet som klodset, saa er det mig ganske ubegripelig. Enhver praktisk mand, vil jeg si, ialfald enhver forretningsmand vil indrette sig paa ganske den samme maate hvis han vilde tilsikre at statskassen skulde faa de indtægter, som det er formaalet at faa. Det er mig ganske uforstaaelig at man vil forsøke at hindre en saadan fremgangsmaate, ti den gir jo netop ved den kortvarige utsættelse der er tale om, anledning til en realitetsbehandling i ro, hvor man kan faa tillempet forslaget muligens saadan at det blir hensynsfuldest mulig, og at det rammer mindst mulig der hvor det ikke skal ramme.

Det var i anledning av en uttalelse av hr. Lykke at jeg tok ordet. Han nevnte at en journalist derute hadde sagt: Hvilke toldforhøielser er det nu som skal foretaes? Ja jeg synes at Stortinget er overordentlig naivt naar det tror at en journalist - det pleier at være gløgge folk - ikke kan trække sine slutninger naar de ser toldavdelingens personale i departementet møte op her og dørene er stengt. Det er ganske klart at det har tilfølge en artikkel i vedkommende avis umiddelbart bakefter om, at toldforhøielser forestaar. Og det vil ganske sikkert ogsaa findes i aftenaviserne selv om ikke en eneste stortingsmand har vist nogen indiskretion. Det var i den anledning jeg vilde si, at der hviler et vist ubehagelig odiøst skjær over stortingsmændene hver gang man skal behandle toldforhøielser. Jeg tror det er en mistænksomhet, som er ubegrundet. Det forklarer sig saa udmerket godt ad de veie som jeg har pekt paa, at den slags siver ut. Jeg tror det var rigtig om den fungerende finansminister til enhver tid, naar han behandler den slags stof, undlot at medta sine funktionærer fra departementet i stortingsbygningen. Da først kunde man med rette mistænke stortingsmændene for indiskretion. At man faar serveret ting som dem hr. Madsen kom med, at man kunde ha grund til at tro at lækagen kanske særlig

var sterkest inden høire, det ligger saa lavt at jeg ikke skal ta det op. Det betegner den mand som er kommet med det.

Ameln: Jeg finder ikke det urimelig, at det vækker opmerksomhet naar man foreslaar en ny fremgangsmaate som den som der her er foreslaat. Jeg bare beklager, at naar den henstilling og fremstilling, som er kommet fra Stortingets kontorchef, har været i justiskomiteen, den da ikke har ledet til at justiskomiteen før denne sak hadde kunnet fremme saken om forandringer i reglementet, saaledes at reglementet blev saa elastisk at man kunde vedta foreløbige beslutninger, uforbindende for fremtiden, saaledes at Stortinget fik arbeidsro uten vanskelighet. Jeg vet ikke hvorvidt komiteen har hat saken saa længe at den har hat anledning til det, og det er ikke nogen bebreidelse mot komiteen, men det hadde været den naturlige fremgangsmaate, for det er altid ubehagelig og uheldig at faa en reglementsdebat gjennom en realitetsdebat.

Jeg maa endvidere uttale min beklagelse over at toldkomiteen helt synes at ha misforstaat situationen. Det som nu foreløbig forelaa for toldkomiteen, var at avgjøre det spørsmaal, som var rettet til toldkomiteen: Finder toldkomiteen det heldig og nødvendig, at den fremsatte proposition gjøres gjældende midlertidig, indtil komiteen har kunnet avgi en endelig indstilling, som da enten stadfæster eller forandrer propositionens satser? De, som allerede fra først av mente, at de helt eller delvis vilde stemme mot propositionen, vilde da hat adgang til helt eller delvis at ha stemt mot, at propositionen gjordes gjældende. Men ved at toldkomiteen kommer med en indstilling paa 3-4 standpunkter og subsidiære standpunkter, er jo hele sakens kjerne ødelagt, forsaavidt angaar den foreløbige behandling av saken, og man har ogsaa kommet med et rent misfoster mellem midlertidig og endelig. Man sier, at den er ikke rigtig midlertidig denne indstilling, men den er heller ikke rigtig endelig, og saa har man antydnet, at den skal gjøres gjældende til 1ste juli. Alt dette har skapt stor uklarhet og forvirring, saa jeg vil henstille, at man faar denne reglementsforandring fremmet meget hurtig, og at toldkomiteen en anden gang, hvis den faar lignende spørsmaal, holder sig til det, som den er anmodet om foreløbig at uttale sig om, og at ikke alle toldkomiteens medlemmer kommer med sine kjephester i fuld krigsmundur. Jeg vil ogsaa henstille i likhet med den foregaaende taler hr. O.C. Müller, at man ikke kommer trækkende med alle disse funktionærer fra departementet. Naar de sitter ute i korridoren, kan journalisterne tolke, hvad det betyder. Og det var ganske overflødig her, hvor det gjaldt en foreløbig beslutning. Jeg tror ogsaa man skulde gjennomføre de hemmelige møter paa en saadan maate, at den dag der skulde være et hemmelig møte, skulde der ikke være nogen uvedkommende i stortingsbygningen. I denne lille pause paa en halv time, vi hadde, sat der journalister og ganske uvedkommende folk i restauranten rundt stortingsmændene, saa det er ikke mulig at sikre den hemmelighet, som man tilsynelatende er saa ængstelig for. Jeg vil ogsaa faa lov til at understreke, hvad der

tidligere har været fremme, hvad hr. J. E. Mowinckel har pekt paa, at man vilde kunne komme over disse vanskeligheter, hvis man fik en tillægstold eller en stempeltold paa de allerede tidligere under lavere satser indførte partier. Det skulde ikke være uoverkommelig - ialfald paa de kasseartikler, som man fortrinsvis har tat sigte paa. Jeg vil henstille, at man kan faa votert idag over propositionen, men hvis det falder, fordi en femtedel modsætter sig det, tror jeg det er rigtig, at vi mandag morgen faar anledning til at votere over propositionen som en midlertidig foranstaltning, og saa gaar jeg ut fra, at komiteen samtidig under fuld musik arbejder paa en realitetsindstilling. Men denne mellemting mellem midlertidighet og en endelig indstilling, som man nu laborerer med, er meget uheldig, og jeg maa ta avstand fra hr. Gard - om der nu skedde en midlertidig vedtagelse, behøvet ikke komiteen først at gi realitetsindstilling, som skulde gjælde f.eks. fra 19de til 30te juni, og en ny realitetsindstilling fra 1ste juli - saa en foreløbig og en endelig behandling hadde ikke været nødvendig.

Presidenten: Eg synest denne debat gjeng nokso vidt. Den er heilt uturvande. Vert ikkje saki handsama idag men utsett, so vil realiteten verta teke upp att daa. Eg vil oppmoda um, at ein no snart kunde verta ferdig med ordskiftet.

W. Konow: Da det synes at være uklart, hvorvidt dette er en ganske foreløbig beslutning, som kan gi Stortinget anledning til i ro og mag at diskutere tingen, som kan gi toldkomiteen anledning til at avgi en virkelig begrundet indstilling og som kan gjøre det mulig ogsaa at behandle dette i offentlig møte, da faar der fremsættes et forslag om, at denne beslutning gjælder ganske midlertidig, indtil toldkomiteen har behandlet saken og Stortinget har vedtat beslutning i saken. Det er altsaa ganske midlertidig, og under de forhold tænker jeg ikke hr. Hornsrud vil anvende den bestemmelse i forretningsordenen. Da har det ingen anden hensigt end at gjøre det klart, at staten skal faa de indtægter, som den bør ha ved en toldforhøielse. Vi har hat disse forhold gang efter gang ved forhøiede toldsatser, at det har sivet ut - paa en eller anden maate, ogsaa paa den maate, kanskje netop paa den maate, som hr. Oluf Müller har omtalt. Men dette maa vi forsøke at forhindre, og vi har altsaa brukt den samme praksis engang tidligere i Stortinget. Det er en ganske midlertidig beslutning av Stortinget om at gjøre disse satser gjældende, hvorom der saa senere kan fattes en avgjørende beslutning - altsaa ikke indtil 1ste juli - saa hurtig som toldkomiteen kan faa behandlet saken og saa hurtig som Stortinget kan faa den avgjort. Jeg synes, at ogsaa toldkomiteens formands uttalelse tydet paa, at det skulde være gjældende til 1ste juli. Men det er netop det, som ikke ligger i, hvad statsministeren har foreslaat.

Olsen Nauen: Jeg har forlangt ordet for, saa dristig det end ser ut, at takke statsministeren for den maate, han har kommet her med denne sak paa. Det er vel dristig av mig som

forholdsvis yngre mand her i salen at uttale mig paa den maate, naar en størrelse som hr. Mowinckel har betegnet det som klodset. Jeg synes dog hr. Mowinckel maa huske paa, at den ærede finansminister, statsministeren, var i godt selskap med hensyn til denne klodsethet, naar han kan referere til hr. Mowinckels meningsfæller hr. Gunnar Knudsen og hr. Blehr. De har jo efter som vi har hørt her netop billiget en saadan klodsethet ved behandlingen av en saadan sak tidligere. Det forundrer mig derfor, at en mand som hr. Mowinckel kan ta denne sak paa en saadan maate som han har gjort. Som sagt, jeg mener, det er heldig for sakens realitets skyld og for sakens fremme. Derimot har jeg været meget litet fornøiet med den maate, som saken er blit behandlet paa ved lignende anledninger før. Da vi hadde toldforhøielsesspørsmålet oppe her i vinter, kom der først en proposition. Men saa kom der et forslag fra regjeringen ganske snart bakefter, hvor der blev forandret paa satserne, idet kaffe og sukker skulde undtages, og der skulde lægges til 5 pct. Det var nær paa, som om man vilde ha sat ind dette som avertissement i en avis. Man holdt hemmelig møte om saken, men alle visste det - hvem man traf paa gater og stræder, saa visste de det i forveien. Chokoladeavgiften skal jeg bringe i erindring fra forrige aar. Hvordan blev den sak behandlet? Jo, alle chokoladefabrikanter sendte ut alle de reisende de hadde, og de maatte vist leie ekstrahjælp for at faa realisert sine lagre. Synes man det er heldig, naar en saadan sak skal behandles, at man griper den an paa samme maate som den forrige finansminister brukte? Jeg vil spørre: Er det en heldig maate at ordne en sak paa? Eller er denne her heldig? Med hensyn til kommunisterne, at de tar dette saa alvorlig og vil benytte reglementet saa strengt de kan, saa forundrer det mig. For saavidt jeg vet, vil alle kommunister stemme mot enhver toldforhøielse, og da kan ikke spørsmålet være saa vanskelig for dem.

Hambro: Jeg er opmerksom paa, at det, som taler mot at behandle saken paa reglementsmæssig maate, er de diskretionsspørsmål, som har været nævnt; og jeg vil i denne forbindelse gjerne ha sagt, at det forekommer mig, at man kunde gaa frem paa en noget anden maate ved behandling av disse spørsmål. Det er ganske vist saa, som hr. Oluf Müller nævnte, at naar pressens repræsentanter her i bygningen ikke faar nogen besked officielt og under ansvar, men de ser ekspeditionschef Hektoen og bureauchef Gjerdrum fra toldavdelingen, da er det, som om der var hængt op en stor plakat om, at nu behandles der toldspørsmål og toldpaalæg. Det er en given sak, at da kan der let komme ting ind i pressen, som ikke skriver sig fra nogen stortingsmand. Og til opplysning for hr. Madsen i anledning av hans bemerkninger skal jeg gjøre ham opmerksom paa, at i det dokument, som behandles av justiskomiteen og ogsaa av reglementskomiteen, der er det blad, som er paaberopt, og som har skadet tidligere, oppgit at være "Social-Demokraten" og ikke nogen av de andre; men jeg vil ha sagt, at jeg mener, der kan ikke med føie rettes nogen klander mot pressen - det vil si ikke med nogen sterk juridisk føie - for at den nævner disse forlydender. Hvis man derimot

gjorde her som man tidligere har gjort med saa godt resultat baade fra utenriksdepartementets side og fra andres side, hvis præsidenten tok ind til sig referenter fra de blade, som under disse omstændigheter færdes her, og sa, at der behandles toldspørsmål, vil Dere dra omsorg for, at det ikke blir nævnt i pressen, for det har den og den specielle betydning, da vilde man for det første kunne gaa ut fra, at bladene vil stille sig loyale, og for det andet vilde man vite, hvem man hadde at henholde sig til, hvis den tillid skulde bli misbrukt, hvad jeg tror, at enhver pressemand vil være klar over, ikke vilde bli gjort. Men i det øieblik der ikke blir vist pressen nogen tillid, og i det øieblik man ikke søker her at bringe referenterne under noget ansvar, kan man aldrig være betrygget mot indiskretioner. Jeg nævner det til overveielse. Hvorvidt præsidenten eller fagministeren i slike tilfælde burde konferere med chefredaktørene, det skal jeg ikke uttale mig om. Men i hvert fald er jeg ganske sikker paa, at hvis det blir gjort slik, som det har været gjort fra andre departementer, saa vil det føre frem. De eneste mennesker, som i virkeligheten er helt diskrete her og i andre lande, er redaktører, naar de handler under ansvar.

Presidenten: Eg vil som representant slutta meg til den uttalelse, som kom fraa hr. Hambro. Eg skulde nærast tru, at det var vedkomande fagminister, som fær setja seg i samband med pressemennene i eit sovore høve.

Bryn: Det var bare for at rette en misforstaaelse som muligens er tilstede med hensyn til komiteens indstilling at jeg forlangte ordet. Komiteen har avgitt sin indstilling som rent foreløbig; men jeg tror, jeg tør si, at det har været komiteens forutsætning, at disse rent midlertidige satser skulde gjælde indtil videre og muligens indtil 1 juli, idet vi gaar ut fra, at der fra regjeringen kommer proposition om de tarifsatser, som skal gjælde fra 1 juli. Da mente vi, at der var anledning til at gaa nærmere ind paa realitetsdebatten.

Naar hr. Ameln kritiserer, at enkelte av komiteens medlemmer har kommet med et fra propositionen avvikende forslag og at formanden og jeg subsidiært har sluttet os til det, saa vil jeg gjøre opmerksom paa, at det er for at faa et virkelig resultat ut av behandlingen, idet vi ansaa det frugtesløst - som Stortingets sammensætning er -, hvis vi ikke gik med paa den subsidiære ordning. Og det, at vedta kaffe- og sukkertolden som rent midlertidig, for nogen dage og muligens da gaa over til andre satser, det antok vi vilde ha praktiske vanskeligheter ved gjennomførelsen. Av den grund er vi gaat ind paa satsene nu. Vi gaar ut fra, at de kan fortsatte muligens indtil 1 juli; men ialfald er det som nævnt en foreløbig ordning.

Egede-Nissen: Dengang da vi hadde behandlet det forrige toldpaalæg, blev der rettet en henstilling fra J. E. Mowinckel fra Bergen, om at man skulde søke at sikre sig mot, at grossererne kom til at faa berike sig. Nu, det hørtes jo smukt ut og jeg tænkte dengang, at det vilde tolddepartementet ta

sig ad notam og at det vilde træffe saadanne toldtekniske forføininger, at man skulde søke at hindre berikelser paa det hold. Det forekommer mig derfor merkelig, at tolddepartementet ikke har forsøkt at gjøre det. Det er nemlig paa den maate, mener jeg, at man maa sikre sig mot spekulanter, ikke ved aa overrumple Stortinget.

Med hensyn til spørsmålet idag saa er det en klar sak, at vi kan ikke være med paa den overrumpling, som dette er for os. Ingen kan undre sig over, at vi motsætter os en saadan behandling. Jeg mener ogsaa, at de medlemmer av denne forsamling, som holder en smule paa Stortingets værdighet, skulde være med paa at motsætte sig det.

Heggelund: Hvis Stortinget vil, saa tror jeg nok, at der er fuld adgang til at behandle saken idag. Stortinget er fuldt herre over sit eget reglement, og det har adgang til at sætte reglementet eller enkelte bestemmelser i dette ut av funktion, naar det vil, og det har været benyttet. Om det er anbefalelsesværdig at gjøre det i dette tilfælde, vil jeg ikke uttale noget om, men at der er adgang for Stortinget til at gjøre det, derom er jeg ikke i tvil. Dernæst vil jeg si, at det er et meget tvilsomt spørsmål med hensyn til fortolkningen av reglementet - saaledes som saken ligger an - om der er adgang til at anvende bestemmelsen om at 1/5 kan sætte sig imot en saks behandling straks. Reglementets § 28 lyder nemlig saa: "Naar et forslag, et andragende eller en anden sak er referert, indhenter præsidenten tingets bestemmelse, om saken skal a. foretas straks til avgjørelse, eller b. utlægges til eftersyn for tingets medlemmer - efter sin vidtløftighet og øvrige beskaffenhet i 1 eller flere dage og derefter opslaaes til behandling, eller c. sendes til en komite". Og saa kommer denne bestemmelse: "Til at forhindre, at en ny sak straks foretas til avgjørelse, utfordres kun, at præsidenten eller 1/5 av vedkommende tings tilstedeværende medlemmer motsætter sig dette". Men saa kommer videre i samme paragraf: "Naar en sak kommer forberedt tilbake fra en komite" - det er den situation vi har nu ved det fornyede møte - "kan den enten behandles som en ny sak overensstemmende med bokstav a eller b, eller den kan refereres ved opslag i stortingsbygningen efter præsidentens forskrift. En paa siste maate referert indstilling kan først behandles i vedkommende ting efter 2 dages forløp." Men i det tilfælde, naar en sak kommer tilbake fra en komite, da er ikke dette forbehold om 1/5, som kan motsætte sig behandling straks, tat ind, og da er det et meget tvilsomt fortolkningsspørsmål - saaledes som saken foreligger nu - om denne bestemmelse om 1/5 kan anvendes. Hvis det hadde været spørsmål om det, før Tinget utsatte sine forhandlinger, og saken gik til komiteen, da var det utvilsomt, at denne bestemmelse kunde anvendes, men om den kan anvendes nu, det er tvilsomt.

Reiersen: Det er riktig det som hr. Ameln sa, at endel av toldkomiteens medlemmer har misforstaat situationen. Hvor nødvendig det er at faa denne sak utsat det viser bare den ting, at selv endel av toldkomiteens medlemmer ikke er klar

over, hvorledes denne sak i det hele tatt skal gripes an. Jeg er klar over det, og derfor har vi fremsat det forslag, som gruppens fungerende fører har optat her. Naar der har været talt om lækage her, at meddelelser om disse toldforhøielser har sivet ut til forretningsfolk osv. og at det muligens kan være den sterkeste lækage inden høire, ja, vel, saa tror jeg det kan være litt i det. Som man vil huske spurte jeg allerede torsdag hr. statsministeren, om det forholdt sig slik, at de rygter, som var i omløp om nye toldforhøielser, var rigtige. Det blev der ikke svaret paa, - det var torsdag. Otte dage forut hadde jeg snakket med en forretningsmand her i Kristiania, en god høiremand, og han meddelte med absolut sikkerhet, at der inden regjeringskredse var stemning for nye toldforhøielser. Hvor han hadde det fra, det vet ikke jeg, men han hadde det fra autentisk hold, sa han, og det var hans opplysning jeg anvendte her. Altsaa maa der være en lækage inden dette parti, saavidt jeg skjønner.

Mjøen: Ja, nu er hele denne formiddag gaat, og vi staar paa samme flekken. Jeg synes, at den nye finansminister bruker nogen nye metoder. Gamle Blehr vilde ikke ha kommet paa en saadan maate med dette her, han hadde ikke været saa nervøs. Det hadde vel gaat an for finansministeren at gaa til toldkomiteen, gi den konseptet og si: jeg ønsker dette behandlet snarest mulig, og saa hadde indstillingen kunnet foreligge samtidig med at propositionen omdeltes, og da hadde vi ialfald hat 24 timer til at sette os ind i den. Her vil man nu benytte en ekstraordinær fremgangsmaate, og det maatte man dog kunne vite, at det var nogen, som vilde komme til at motsætte sig det og bruke alle midler. Her kommer hr. Heggelund og foreslaar en endnu mere ekstraordinær fremgangsmaate, at man skal sette reglementet ut av kraft ved en beslutning. Man bør forstaa, at vedtagelsen av disse toldpaalæg i store kredse vil vække forbitrelse, for det er der god grund til, men hvis de atpaa gjennemføres i nattens mulm og mørke eller ved bruk av ekstraordinære midler, saa bidrar det til at gjøre uviljen ute blandt befolkningen langt større; det burde regjeringen vite. Jeg har hat anledning til ved en tidligere leilighet at paapeke, at finansministeren optraadte noget nervøst, og det var da vi behandlet bankerne. Da skulde det ogsaa avgjøres øieblikkelig. Jeg vil tilraade finansministeren at være kold og rolig og følge ordinære fremgangsmaater.

Madsen: Nu er formiddagen snart gaat, og det bringer mig til at huske, hvad en journalist i et av regjeringsorganerne sa her imorges. Hans sa: Dere kommer til at holde paa mindst til klokken 2, fordi dere har viktige saker at behandle. Han lot til at ha rede paa, hvad der skulde behandles, jeg visste selvfølgelig ingen verdens ting, men sin kundskap hadde han selvsagt ikke faat fra noget medlem av vor gruppe. Jeg har lyst til at stille det spørsmaal til høire: Er denne sak blit behandlet i høires centralstyre eller i høires gruppemøte? Jeg kan ikke tro, at regjeringen vover at komme med et saa viktig spørsmaal, uten at det har været behandlet paa ordinær

organisationsmessig maate. Og jeg vil videre spørre: Har der været journalister tilstede i det gruppemøte? Det pleier jo at være journalister tilstede i partigruppernes møter. Det er spørsmål, som høire faar svare paa. Hvis der er en læk, saa er det ialfald ikke fra vort partis side.

Forøvrig vil jeg si at jeg synes at grossererne, det er da folk det ogsaa. Vi har dem her blandt os, og de er like bra som de øvrige, gjennemsnitlig. Men jeg synes det er en forfærdelig mistro og en styg mistillid som høire viser overfor sine grosserere i dette spørsmål. Det er ikke vort parti, vor gruppe, som har en saadan overdreven frykt for, at der fra det hold skal ske misbruk, saafremt saken blir utsat og behandlet paa reglementsmaassig maate. Overfor hr. Heggelund vil jeg si at det er en slet jus han begynder at praktisere. Han forstod jo ikke hvad han selv læste op, idet han læste op, at naar saken kom fra komiteen, kan den anses som ny sak og behandles i henhold til første led av hvad han refererte: kan forlanges utsat av 1/5 av forsamlingen. Saapas synes jeg hr. Heggelund burde forstaa.

Mellbye: Jeg forstaaer ikke at mine uttalelser kan bli misforstaaet. Jeg har jo hele tiden hævdet at her gjaldt det en foreløbig vedtagelse forat man da siden i ro og mag kunde overveie saken. Naar jeg nævnte 1. juli, saa var det fordi det var den yderste frist. Nu tillater jeg mig at foreslaa den fremgangsmaate at toldkomiteen nu i middagstiden faar sin indstilling færdig, den blir trykt, og saa kan den da bli behandlet tirsdag. Det tror jeg maa være det rette efter hvad der er foregaaet her.

Foshaug: Jeg forstod ikke rigtig toldkomiteens formands uttalelser nu i sidste omgang. Første gang han hadde ordet, sa han at komiteen har behandlet spørsmålet og hadde avlevert følgende indstilling - og saa kom alle de forslag i tre forskjellige standpunkter fra toldkomiteen. Er det nu meningen at han vil at saken skal utsættes, ja saa kan jeg være enig med komiteens formand, men da skulde det altsaa utsættes til tirsdag. - Det som gjorde at jeg forlangte ordet var hr. Konows uttalelser. Han sa at vi ikke hadde vore partifæller med i det standpunkt vi hadde tatt. Jo, jeg tør forsikre hr. Konow om at i det spørsmål har vi utvilsomt vore folk med. Vi er likesaa sikre paa naar vi har tatt det standpunkt vi har tatt til sakens realitetsbehandling her, saa er det, fordi vi vil ha adgang til, vi, som ikke har medlemmer i toldkomiteen, at kunne faa ialfald en liten smule tid til at sette os ind i en saa stor og viktig sak som denne. For stillingen er jo nemlig den - det bevises av toldkomiteens forslag - at der er tre forskjellige standpunkter. Dersom komiteen faar tilbørlig tid, saa kunde det jo tænkes at der var enkelte av de viktigste numre som kommer ind under toldtariffen, som vilde faa en anden behandlingsmaate end den toldkomiteen har evnet at gi paa en 20 minutters tid.

Joh. Ludw. Mowinckel: Til hr. Olsen Nauen vil jeg bare si at stillingen som den var dengang da Blehr avgav sin

indstilling og fik støtte av Gunnar Knudsen, var ganske anderledes end den er idag. Idag maa man regne med at 1/5 av forsamlingen vil benytte sig av sin ret efter reglementet til at stoppe øieblikkelig behandling. Det er nu indtraadt. Derefter faar vi indrette os. Saken kan ikke behandles nu. Hvad skal der saa ske? Jeg vil spørre om jeg forstod toldkomiteens ærede formand rigtig, naar han mente at toldkomiteen nu skulde træ sammen og behandle propositionen og gi, hvad jeg vil kalde, en endelig indstilling, en virkelig indstilling. Hvis det er rigtig, vil jeg støtte den ærede toldkomites formands opfatning og antydede forslag. Det falder ganske sammen med hvad jeg sa første gang jeg hadde ordet, at dette med en øieblikkelig behandling maa vi la falde. Vi kan beklage det eller ei, men vi maa la det falde, fordi reglementet hindrer os i at drive det igjennem. Og da bør der - for det er det tid til - fra toldkomiteen komme en ordentlig og skikkelig indstilling om denne vigtige sak. Den indstilling vil formodentlig ikke kunne foreligge trykt før mandag morgen, og 24 timer maa gaa før den kan slaaes op til behandling; ellers kommer vi op i det samme at kommunister og socialister vil kræve at indstillingen blir utlagt i tilstrækkelig lang tid. Saken kan da opslaaes til behandling tirsdag morgen. Jeg gaar ut fra, at toldkomiteens formand nu mente at saken skulde tas under virkelig behandling av komiteen.

Monsen: Hr. Hambro uttalte isted at i skrivelsen fra Stortingets kontorchef, den som har været omtalt her av justiskomiteens formand, var det oplyst at "Socialdemokraten" var en av de aviser eller den avis som hadde meddelt hemmelige ting. Men i skrivelsen fra kontorchefen opplyses det at der er 3 kristianiaaviser som har gjort det, og av disse 3 kristianiaaviser var de 2 gode, konservative, borgerlige aviser, det var "Sjøfartstidende" og "Morgenposten". Jeg synes at naar hr. Hambro skulde meddele opplysninger til veiledning for Stortinget, saa burde de opplysninger være korrekte.

Reiersen: Ja, jeg forlangte ordet for at nedlægge en indsigelse mot de uttalelser som faldt fra toldkomiteens formand hr. Mellbye om at toldkomiteen allerede idag skulde kunne træ sammen og faa en indstilling som denne færdig. Det gaar ikke an at toldkomiteens formand optrær paa toldkomiteens vegne paa den maate. Jeg forbeholder mig som medlem av toldkomiteen den nødvendige tid for at sette mig ind i disse spørsmal, enten det skal ta hele dagen idag eller ogsaa mandagen og tirsdagen med.

Mellbye: Ja, jeg vil bare si at Stortinget faar avgjøre det spørsmal om dette skal behandles straks eller ikke. Med hensyn til vor indstilling, saa kan vi træ sammen idag, og jeg antar at den indstilling som vi har avgitt nu, ogsaa blir den endelige da.

Lykke: Jeg hører der er utkastet den insinuation, eller hvad jeg skal kalde det, at dette av regjeringen skulde ha været forelagt høires gruppe eller høires centralstyre, hvor

der muligens hadde været journalister tilstede. Jeg vil avgi den erklæring, at høires og frisindedes grupper slet ikke har været forelagt denne sak; den er like ny for os som for de andre, men vi har ikke derfor forlangt nogen utsættelse. Naar vi kommer til realiteten blir det en anden sak.

Hambro: Hr. Monsen vilde gjerne berigtige hvad jeg anførte, men det var nok ikke ganske korrekt. Det kan ha sin interesse at minde om hvad der passerte sidst. Det var den 8de februar iaar at toldpaalægget blev vedtat av Stortinget. "Socialdemokraten" hadde allerede 2 dage i forveien, altsaa den 6te februar, git meddelelse om at konfidentielle dokumenter var omdelt i Stortinget i denne sak. I "Norges Handels- og Sjøfartstidende" blev forholdet omtalt 2 dage efterat det hadde staat i "Socialdemokraten" - altsaa den gamle "Socialdemokraten", og i "Morgenposten" blev det først omtalt endnu 1 dag senere, altsaa 2 dage efterat det hadde været behandlet i Stortinget. Jeg tror - og det mener jeg er spørsmaalets kjerne - at man vilde undgaa enhver slik ting om man i finansdepartementet gjorde som man har gjort i andre departementer, at man trak presseorganerne ind i sin fortrolighet og gav dem det ansvar som følger dermed. Som det nu er, er det formelig som man indbyr til en slags sportslig jagt paa disse nyheter.

Monsen: Den sidste omtale av de tre avisers optræden var betydelig mere korrekt end den første, men det er det at bemerke, at ogsaa for de to borgerlige avisers vedkommende kom meddelelsen to dage tidligere end de hadde adgang til at offentliggjøre noget. Forøvrig er jeg enig i hvad hr. Hambro sa om nytten og nødvendigheten av at vise pressen større tillid end man gjør.

Getz: Efter hvad der foreligger vil denne sak neppe bli behandlet i realiteten idag. Jeg vil da henstille at den foreløbige indstilling blir behandlet av Stortinget mandag morgen, idet jeg gaar ut fra efter hvad hr. Reiersen har uttalt, at den endelige indstilling fra toldkomiteen ikke vil kunne behandles mandag morgen, - saa vi i alle fald faar en foreløbig avgjørelse inden mandag middag.

Presidenten: Det spursmaalet skal me koma attende til, naar det er teke avgjerd um korvidt saki skal fyrehavast idag eller ikkje.

Almeln: Jeg vil faa lov til at slutte mig til hr. Getz. Jeg hører ikke til dem som har sadanne ultrastandpunkter i toldspørsmål, at jeg med en gang kan ta standpunkt. Jeg mener at grupperne maa faa nogen tid til at se paa realiteten, saa man kan ikke si at man istedenfor at ta en midlertidig avgjørelse mandag skal ta den endelige tirsdag. Dette er et saa stort spørsmål, og jeg synes ikke komiteens behandling har været saa betryggende, saa man kan gaa ut fra, om den faar lov til at drøfte saken til mandag, at den da har faat muret op en permanent indstilling som vi kan sluke tirsdag. Jeg vil

henstille at man ikke kaster ind denne forcerte realitetsbehandling nu, men at man idag kun gaar til en foreløbig uforbindende ordning.

Hornsrud: Bare en kort bemerkning til den ærede finansminister. Jeg vil først gjøre opmerksom paa at det er han som er skyld i at vi nu anvender reglementet efter sin bestemmelse. Dernæst sa han at han ikke hadde noget imot aa debattere med oss om saker; men han hadde imot aa debattere med oss saadan i sin almindelighet under debatten om regjeringens erklæring. Jeg vil i den anledning gjøre opmerksom paa, at mitt innlegg var et rent saklig innlegg. Det var ikke av dem som flyter utover i bare talemaater. Det er derfor uriktig av den ærede finansminister aa ville søke et saadant holdepunkt for ikke aa ville svare paa hvad jeg har sagt. Dernæst sa den ærede finansminister: Jeg fremlegger denne proposisjon av den haarde nødvendighet. Hvad bedre utvei har vi? Det var nettop disse bedre utveier jeg tillot mig aa efterlyse og paapeke under debatten om regjeringens erklæring. Jeg pekte paa nødvendigheten av direkte skatter foran de indirekte skatter, og jeg pekte paa bl.a. en luksusskatt paa rikfolk, et forslag som har vært oppe her, har vært behandlet av Stortinget, er oversendt regjeringen og ligger der til utredning. Jeg spurte bl.a.: Vil ikke regjeringen faa denne skatt frem ved siden av den direkte og indirekte beskatning? Den ærede finansminister var taus overfor dette spørsmaal saavel som overfor de andre spørsmaal jeg nevnte om økning av den ordinære og ekstraordinære statsskatt saavel som av arveskatten.

Den ærede finansminister sa dernæst at man blev ikke populær ved aa fremlegge en proposisjon som den han nu hadde fremlagt om forhøielse av de indirekte skatter. Jeg er ikke saa ganske sikker paa det. Jeg vil henstille til den ærede finansminister aa revidere sin opfatning paa det punkt. Jeg er overbevist om at han ikke kan fremlegge en proposisjon som vil gjøre ham mere populær mellem høire- og rikfolk i landet enn denne netop fordi den sparer dem og rammer smaakaarsfolket.

Lykke: Jeg vil erklære mig enig med herr Getz i, at hvis man nu avviser behandlingen idag, saa er det intet i veien for at man mandag kan behandle den foreløbige muntlige refererte innstilling fra tollkomiteen.

Presidenten: Det ligg no fyre ei fyrebils tilraading fraa tollnemndi og framlegg um, at me tek ho fyre straks. Dessutan Hornsrud sitt framlegg med protest mot, at det vert gjort.

Det vert no aa votera alternativt millom presidenten sitt framlegg um fyrehaving straks og Hornsrud sitt framlegg um, at det ikkje vert gjort.

Votering:

Der avgaves 98 stemmer for presidentens forslag, 38 for Hornsruds.

Møte for lukkede dører, Stortinget 9. juni 1923

De 98 var: Kopseng, Severinsen, Rømcke, Kummeneje, W. Larssen, W. Konow, Mellbye, Gjølstad, Grue, Flakstad, Fougner, Mjelde, Mohr, N. Skaar, Bjørgum, Myklebust, Svendsbøe, Markhus, Hambro, Nygaard, Frk. Platou, Getz, Vassbotn, Mork, Høgset, Moltu, Langeland, Flem, O. C. Müller, Oscar Hanssen, Nøkleby, Steiro, U. Skår, Præsteng, Jakhelln, A. Holmboe, Brandt, Skurdal, Borch, Thune, Aarstad, Kleppe, Reimers, Gard, Gimre, Faleide, Taraldset, Øen, Indrehus, Hestetun, Tveiten, Løvenskiold, Grevi, Spangelo, Støren, Hartwig, Chr. Berg, Holst, Kirkeby-Garstad, Okkenhaug, Bragstad, Five, Wolden, Huus, J. Berg, Schei, Lykke, Frk. Christie, Olsen Nauen, Schjerven, Nalum, Virik, J. Christiansen, Meinich, Arbo Høeg, Jahren, Ileby, Maseng, Værland, Skjulestad, Nersten, Lande, Eiesland, Moseid, Sanne, Heggelund, Oftedal, Wrangell, Bernhard Hanssen, Morell, Bryn, Brevig, Prydz, Otto Müller, Ameln, Bollmann, Joh. Ludw. Mowinckel, Petersen.

De 38 var: Johansen, Bugge, Sæter, Sjøli, Monsen, Krogh, E. Stang, K. Kristensen, Alvestad, Caroliussen, Ramberg, Kulstad, Moan, Langhelle, Mjøen, Pedersen, Steinnes, Stensrud, Reiersen, Tønder, Lorents Hansen, Ingebrigtsen, Foshaug, Moen, Nygaardsvold, Skaardal, Støstad, Løhre, Andreas Hanssen, Thorvik, Belland, Egede-Nissen, Svensen (Kr.sand), Madsen, H. Halvorsen, Olafsen, Aase, Hornsrud.

Fraværende var Olaussen, Svensen (Drammen) (forfald), Nilsen, Chr. Platou (permittert), Fjørli (permittert), Lappen, Bang (permittert), Bergersen (permittert), Kolstad (forfald), Gjøstein, Sundby (forfald), Blakstad, Magnussen og Aas (syk).

Presidenten: Her er altså 136 representanter tilstades, og 27 er nok til aa setja seg imot fyrehaving straks. Det er avgjeve 38 røyster imot fyrehaving straks. Etter det maa saki setjas ut.

Presidenten skal no gjera framlegg um, at saki vert send attende til tollnemndi med oppmoding um aa taka upp fyrelegget til realitetsfyrehaving og snarast mogleg koma med tilraading. Presidenten gjeng daa ut ifraa, at tilraadingi kan leggjast fram maandag, soleist at ho kan kome upp i tinge tyrsdag.

Hornsrud: Jeg tillater mig, i motsætning til præsidenten, at foreslaa, at propositionen tilbakesendes regjeringen.

Ameln: Jeg foreslaar at saken behandles mandag formiddag kl. 10, saa vi kan faa endelig avgjort hvorvidt Stortinget ønsker at træffe en foreløbig avgjørelse i denne sak.

Lykke: Det som foreligger, det er jo at toldkomiteen er kommet med en midlertidig indstilling om foreløbig iverksættelse av disse foranstaltninger. Behandlingen av den indstilling er avvist av Stortinget i henhold til reglementet, men den foreligger fremdeles, og jeg synes ikke der er grund til at sende den tilbake til komiteen og si, at den skal komme med realitetsindstilling. Det er at forcere hele denne sak

frem. Stortinget faar ta stilling til den midlertidige anvendelse av toldsatserne. Det har det ikke gjort.

Mellbye: Den indstilling som kom fra toldkomiteen, kom under forutsætning av at den skulde bli vedtat midlertidig. Det kan jo være at den kan bli vor realitetsindstilling, men det kan jeg ikke netop nu sikkert si. Jeg tror det er riktig det som hr. Lykke fremholdt.

Presidenten: Det maa realitetsfyrehaving til fyrr Stortinget kan taka sin avgjerd, og Stortinget kan, naar det kjem attende til realitetsfyrehaving taka avgjerd, um det skal vera millombils eller ikkje.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg vil støtte præsidentens forslag. Al den stund vi ikke kunde faa behandlet den midlertidige indstilling som forelaa idag, slik at vi virkelig kunde opnaa noget, maa det jo være rigtigere og mest praktisk at toldkomiteen nu faar behandlet saken og avgit en virkelig indstilling. Om den indstilling kommer til at falde sammen med den midlertidige, det maa bli toldkomiteens sak, men jeg tror, at den indstilling vi nu faar, maa være slik, at nu fastslaaes disse toldsatser overensstemmende med propositionen i den utstrækning som Stortinget finder at dette kan gjøres. Vi faar altsaa en realitetsavgjørelse, og den kan jo finde sted ialfald tirsdag morgen, hvis man skynder sig. Og det maa gjøres i sakens interesse, denne sak kan ikke trærnes. Jeg vil støtte præsidentens forslag.

Gard: Eg vil raada Stortinget til aa røysta for hr. Lykke sitt framlegg: at dette munnlege nemndframlegget vert teke fyre maandag fyremiddag. Dermed skulde ein koma i samsvar med reglementet. Eg kan ikkje skyna, at det er turvande aa senda saki attende til nemndi. Eg raader tinget til aa røysta for hr. Lykke sitt framlegg.

Getz: Jeg vil ogsaa anbefale hr. Lykkes forslag, og jeg vil likeoverfor hr. Mowinckel si, at hvis saken blir behandlet mandag formiddag, saa gaar der kun én formiddag, hvor kjøbmændene kan benytte anledningen til at ta ut varer. Hvis man gaar med paa præsidentens forslag, vil der gaa 3 hele dage, og da er jeg ræd for at hele toldforhøielsen kan bli illusorisk.

Presidenten: Den opplysning presidenten gav, var feil. Saki kan ikkje slaast upp fyr tyrsdag, ikkje - i tilfelle - maandag. Det er for kart der gjeld 24 timars frist; men for tilraadingar er det 48 timar.

Petersen: Jeg forutsætter at komiteens indstilling ikke vil bli forandret, og da foreligger den allerede nu. Jeg mener derfor den maa kunne behandles mandag morgen. Jeg vil støtte hr. Lykkes forslag.

Bryn: Jeg er ogsaa enig i den fortolkning som er git av hr. Lykke angaaende komiteens indstilling. Den er rent midlertidig og komiteen vil siden, naar den faar mere tid, komme mere ind paa realiteterne.

Presidenten: Presidenten tykkjer ikkje her er so sars stor realitetsskilnad. Saki vert send nemndi. I dette ligg at det gjeld baade proposisjonen og i tilfelle tilraadingi.

Løvenskiold: Jeg vil henstille at vi kommer til at behandle saken snarest mulig, altsaa paa mandag. Den foreløbige indstilling kan efter reglementet behandles paa mandag, og dette er den eneste maate hvorpaa man kan undgaa at statskassen berøves en hel del midler. Jeg vil absolut anbefale dette.

Presidenten: Til det skal presidenten segja, at det stend paa hvad tid nemndi kan levera tilraadingi. Kan ho t.d. levera tilraadingi i ettermiddag, vel, so kan me taka saki fyre paa maandag.

Mellbye: Jeg antar, at der ikke er noget iveien for at vor indstilling kan avgives i middagstiden, og at den da kan behandles mandag. Vi kommer da selvfølgelig ind paa realitetsdebat. Jeg forstaar der ikke er noget at gjøre ved den ting, og da faar den komme jo før jo heller.

Ameln: Præsidenten foreslog at saken skulde behandles straks fordi man skulde faa avgjort spørsmålet om en foreløbig løsning. Nu har reglementet vist sig at være til hinder for det, men vi som mener, at saken skal utsættes til mandag for at behandle det som præsidenten ønsket at vi skulde behandle idag, vi er i overensstemmelse med præsidenten. Jeg kan ikke være enig med præsidenten i at der ikke er større forskjell paa disse standpunkter. Det er av betydning, om Stortinget vil slaa ind paa den principielt rigtige vei, at man træffer en foreløbig avgjørelse for at forhindre ulemper. Der kan være dissens om, hvorvidt man kunde lagt det smidigere frem her idag; men sit principielle standpunkt faar man vise. Naar komiteens formand siger, at de kan avgi indstilling i løpet av middagen, saa vil jeg si, at det er absolut uforsvarlig og ubetryggende; reglementet burde forby en saadan behandling i komiteerne av viktige saker. Jeg synes ikke, der var saadan fuldtonende enstemmighet og saklig overensstemmelse mellem de principale og de subsidiære standpunkter, at ikke komiteen kunde trønge at sove paa denne indstilling. Jeg protesterer derfor mot denne forcerede behandling av realiteten; det er netop fordi Stortinget skal kunne ta den nødvendige tid til at behandle realiteten, at man skulde ta den foreløbige avgjørelse.

Gard: Det tykkjest meg, at her maa vera ei misforstaaing. Nemndi hev levert tilraadingi si, vel aa merka munnleg, og ingen kan krevja, at ho skal koma med skriftleg tilraading paa ein halv time. Men dersom ein skulde ynksja det, er det ingen

ting ivegen for, at nemndi kan koma med skriftleg tilraading seinare paa dagen.

Mellbye: Det er komiteens foreløbige indstilling. Den er færdig, den kan skrives, og den kan behandles mandag.

Olsen Nauen: Jeg vil saa sterkt jeg kan anbefale forslaget om, at saken behandles mandag. Saken er behandlet i komiteen, og jeg tror ikke, at de slaar til disse toldkomiteens formands gode ønsker og forhaabninger om, at denne sak kan behandles saa fort som han mener. Vi hørte jo allerede en av toldkomiteens medlemmer her tidligere i formiddag, da han hadde ordet, forbeholdt sig at faa den tid han behøvet til at konferere med sin gruppe - og han har allerede hat en konference. Jeg kjender disse behandlinger, og jeg tror ikke, at komiteformandens gode ønsker slaar til. Jeg tror ikke, at vi faar behandlet saken idag; jeg tror, den vil bli trukket i langdrag - det har vist sig ved tidligere anledninger, at man har fundet utveie til det. Det forbauser mig, at kommunisterne behøver saa lang tid. Hr. Reiersen sa allerede igaar, at han stemte imot enhver toldforhøielse; da synes jeg ikke, han skulde behøve saa lang tid for at ta sit standpunkt, men det viser sig der ogsaa, at konferancerne skal være baade store og lange. Jeg anbefaler, at vi behandler saken mandag morgen.

Madsen: Nu synes jeg, at der er slikt virvar inden de borgerlige partier, at jeg vil tillate mig at anbefale hr. Hornsruds forslag, at propositionen tilbakesendes regjeringen. Der er det rette sted til at behandle den efter den uklarhet, som synes at raade indenfor de borgerlige partiets rækker.

Nalum: Jeg forstaar ikke rettere end at der er en vis irring tilstede her. Dersom hr. Lykkes forslag gaar igjennem, saa mener man - og vel med rette, da man vel kan regne søndagen med - at det kan behandles mandag formiddag; men hvis præsidentens forslag blir vedtat, og der ikke kan leveres indstilling før mandag morgen, saa forstaar ikke jeg andet end, at da kan den ikke bli behandlet her i Stortinget før onsdag morgen. Det maa ligge ute i 2 dage, for det staar i reglementet at for indstillingers vedkommende regnes utlæggelsestiden fra den tid, indstillingen er trykt og omdelt; indstillinger skal ligge ute i 2 dage, før de blir behandlet; 24 timer gjelder præsidentens opslag til møte. Maa man altsaa regne med de 2 dage og tror, at der imidlertid kan foretages noget paa de 2 dage, saa bør man absolut gaa paa hr. Lykkes forslag. Vi kan risikere, at der blir fortoldet adskillig fra mandag til onsdag.

Mellbye: Indstillingen er i virkeligheten avgit. Det er bare at skrive den, saa kan vi behandle den mandag.

Presidenten: Hr. Lykke hev forma dette framlegget: Behandlingen av tollkomiteens foreløbige innstilling blir aa opta til behandling mandag formiddag kl. 10. Presidenten hev ikkje noko imot aa gaa over til det framlegget.

Reiersen: Det er jo klart, at selv til den midlertidige indstilling maa vi ha vore dissenser færdige, og naar denne indstilling om disse midlertidige toldforhøielser kommer op til debat, saa er det en realitetsavgjørelse. Den behandling som saken faar siden er jo helt formel. Det, som blir vedtat paa møtet mandag, det er realiteten, og derfor kan jeg ikke være med paa, at denne sak allerede skal op til behandling mandag.

Votering:

Ved alternativ votering mellem det av Lykke fremsatte og av presidenten tiltraadte forslag - behandling av tollkomiteens foreløbige innstilling blir aa opta til behandling mandag formiddag kl. 10 - og Hornsruds forslag - proposisjonen tilbakesendes regjeringen - bifaldtes det første mot 32 stemmer.

Presidenten: Presidenten fyreslær no, at dei andre sakene paa kartet stend ut til maandag fyremiddag kl. 10. Det var upphaveleg presidenten sin tanke aa halda ettermiddagsmøte, men daa tollnemndi maa ha møte, vil ikkje presidenten gjera framlegg um det.

Det som hev vore fyre idag baade meldingi fraa utenriksministeren og dei andre sakene finner presidenten det ikkje kan vera tale um aa offentliggjera. Eg gjeng ut ifraa at alle er samd i det. Protokollen blev derefter oplest uten at foranledige nogen bemerkning.

Møtet hævet kl. 14.10.